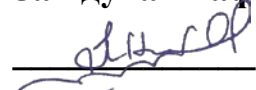

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК

«11» травня 2026 р.

**КОНЦЕПЦІЯ «GLOBAL BRITAIN» ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБОРОННОЇ
СТРАТЕГІЇ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА У ХХІ СТОЛІТТІ**

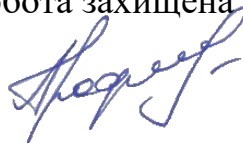
Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Міжнародні
відносини» Петраченкова Родіона
Олександровича

Науковий керівник: Константинова Юлія
Василівна, кандидат історичних наук, доцент
кафедри політології та міжнародних
відносин

Рецензент: Фесенко Микола Васильович,
д.політ.н., провідний науковий співробітник
відділу трансатлантичних досліджень,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою 90 / А / відмінно

Секретар ЕК

Анастасія ТРОФИМЕНКО

«11» червня 2026 р.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ «GLOBAL BRITAIN»

- 1.1. Витоки та ідеологія концепції «Глобальної Британії»
- 1.2. Нормативно-правова база: Integrated Review 2021 та Refresh 2023
- 1.3. Трансформація оборонного потенціалу Великої Британії у XXI столітті

РОЗДІЛ 2. ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ

- 2.1. Британія в системі альянсів: НАТО, AUKUS, JEF
- 2.2. Роль Лондона у протидії російській агресії та підтримці України
- 2.3. Виклики та обмеження стратегії «Global Britain»

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Концепція «Global Britain» є одним із головних напрямів сучасної зовнішньої політики Сполученого Королівства після виходу з Європейського Союзу у 2020 році. Її формування стало відповіддю на Brexit та спробою переосмислити місце Великої Британії у світовій політиці в умовах нових глобальних викликів. Після виходу з ЄС британське керівництво зіткнулося з необхідністю довести, що держава здатна зберігати значний міжнародний вплив і без участі у європейських інтеграційних структурах. Саме тому концепція «Global Britain» стала своєрідною моделлю нової британської зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на посилення ролі держави на глобальному рівні.

Основна мета концепції полягає у збереженні статусу Великої Британії як одного з ключових світових гравців шляхом посилення дипломатичного впливу, розвитку міжнародної торгівлі, модернізації оборонної політики та активнішої участі у міжнародних безпекових процесах. Особлива увага приділяється розширенню співпраці зі стратегічними партнерами, насамперед зі США, державами Індो-Тихоокеанського регіону та країнами Співдружності націй. У межах цієї концепції Лондон прагне демонструвати здатність оперативно реагувати на міжнародні кризи та брати участь у формуванні нової архітектури глобальної безпеки.

Актуальність теми дослідження пов'язана із сучасними змінами у міжнародних відносинах. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році, посилення геополітичного суперництва між провідними державами та зростання впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні змушують Велику Британію переглядати власні зовнішньополітичні та безпекові пріоритети. У межах концепції «Global Britain» Лондон активно зміцнює військову співпрацю

зі США, бере участь у нових безпекових союзах, зокрема AUKUS, та розширює свою присутність у різних регіонах світу.

Важливу роль у реалізації цієї концепції відіграє також економічна та дипломатична складова. Після Brexit Велика Британія почала активніше укладати нові торговельні угоди та розвивати партнерства поза межами Європейського Союзу. Окрім цього, держава продовжує використовувати інструменти «м'якої сили», зокрема культурний, освітній та інформаційний вплив, для підтримання свого міжнародного авторитету.

Особливе значення концепція «Global Britain» має для України, оскільки Велика Британія стала одним із ключових партнерів України у сфері оборони, військової допомоги та дипломатичної підтримки. Дослідження цієї концепції дозволяє краще зрозуміти особливості трансформації британської зовнішньої політики після Brexit та оцінити роль Сполученого Королівства у сучасній системі міжнародної безпеки.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітична та оборонна стратегія Сполученого Королівства у XXI столітті.

Предметом дослідження є концепція «Global Britain» як комплексна доктрина, що визначає трансформацію оборонних пріоритетів і міжнародного позиціонування Великої Британії після виходу з Євросоюзу.

Ступінь вивчення проблеми у науковій літературі. Концепція «Global Britain» та трансформація британської оборонної стратегії знайшли відображення як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі.

Серед вітчизняних дослідників, які зверталися до зовнішньополітичної стратегії Великої Британії та її місця у системі міжнародних відносин, виділяються праці А. В. Грубінка, В. Ю. Крушинського та Н. Л. Яковенко. Зокрема, А. В. Грубінко аналізує участь Великої Британії у процесах європейської інтеграції крізь призму конкуренції між атлантичним та євроінтеграційним векторами британської зовнішньої політики. В. Ю. Крушинський досліджує особливу позицію Лондона у питаннях оборонного співробітництва в рамках ЄС, розкриваючи структурні причини британського

євроскептицизму. Н. Л. Яковенко комплексно розглядає місце Великої Британії у сучасній системі міжнародних відносин, акцентуючи на претензії держави до регіонального лідерства в Євроатлантиці. Ці праці формують концептуальну базу для розуміння витоків концепції «Global Britain» як продукту тривалої еволюції британської зовнішньополітичної думки.

Питання Brexit та його наслідків для зовнішньої політики Великої Британії розглядаються у публікаціях В. В. Щербакова, Є. В. Маньковського та С. Пика. В. В. Щербаков досліджує причинно-наслідковий комплекс виходу Великої Британії з ЄС та його вплив на міжнародні позиції держави. Є. В. Маньковський аналізує місце Brexit-чинника у формуванні нової зовнішньої політики Лондона, зосереджуючись на суперечностях між задекларованими цілями та реальними можливостями. С. Пик розглядає «Global Britain» як ідеологічну конструкцію, що водночас є інструментом зовнішньополітичного позиціонування та засобом внутрішньої політичної мобілізації.

Практичні виміри реалізації концепції – зокрема роль Великої Британії у системі безпекових альянсів, підтримка України та інструменти “м’якої сили” – висвітлюються у працях В. В. Кухарика, Н. І. Романюк, І. Климчука та Н. Яковенко. А. В. Шевченко та М. І. Прихненко аналізують майбутнє стратегії “Global Britain” у постбрекзівський період, розглядаючи перспективи реалізації концепції в умовах зростання геополітичної нестабільності.

У зарубіжній літературі концепція “Global Britain” знайшла відображення насамперед у публікаціях британських дослідницьких центрів. Особливе значення мають роботи аналітиків Chatham House, British Foreign Policy Group та Henry Jackson Society. Зокрема, Б. Сілі та Дж. Роджерс у праці “Global Britain: a twenty-first century vision” (2019) сформулювали теоретичне обґрунтування концепції, запропонували бачення Великої Британії як глобального гравця, що поєднує оборонну присутність із дипломатичним охопленням та культурним впливом. Праці про дипломатію “Global Britain” (Springer Nature) та публічну дипломатію і “м’яку силу” Сполученого Королівства (Springer) доповнюють картину концептуальних підходів до стратегії. Джерельна база роботи включає

також офіційні документи британського уряду, матеріали парламентських бібліотек та доповіді Комітету з питань оборони Палати громад.

Метою роботи є комплексний аналіз концепції «Global Britain» та дослідження трансформації оборонної стратегії Сполученого Королівства у XXI столітті, включаючи її теоретичні засади, нормативно-правове оформлення та практичну реалізацію в системі міжнародних альянсів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі дослідницькі **завдання**:

- з'ясувати витoki та ідеологічну основу концепції «Global Britain», її зв'язок із процесом Brexit та переосмисленням національної ідентичності;
- проаналізувати ключові стратегічні документи, насамперед Integrated Review 2021 та Integrated Review Refresh 2023, як нормативну основу реалізації концепції;
- дослідити трансформацію оборонного потенціалу Великої Британії, включаючи модернізацію збройних сил, реформу Королівського флоту та ядерний компонент;
- розглянути роль Великої Британії в системі сучасних безпекових альянсів – НАТО, AUKUS та Joint Expeditionary Force (JEF);
- оцінити внесок британської оборонної дипломатії у підтримку України та протидію російській агресії;
- виявити основні виклики та обмеження стратегії «Global Britain» в умовах геополітичної нестабільності.

Хронологічні межі роботи охоплюють переважно період з 2016 по 2025 рік – від референдуму про членство у ЄС до реалізації актуальних стратегічних ініціатив – з необхідними екскурсами до попередніх десятиліть для відтворення контексту.

Джерельна база роботи включає офіційні стратегічні документи британського уряду (Integrated Review 2021, Integrated Review Refresh 2023, National Security Strategy), документи міжнародних організацій (НАТО, ООН), аналітичні матеріали провідних think-tanks (Chatham House, Henry Jackson

Society, British Foreign Policy Group), а також наукові публікації українських та зарубіжних дослідників.

Методологічну основу дослідження складають: системний аналіз – для оцінки концепції «Global Britain» як цілісної стратегії; порівняльний метод – для зіставлення ключових стратегічних документів у часовій динаміці; інституціональний підхід – для вивчення ролі Великої Британії в міжнародних безпекових структурах; метод контент-аналізу – для дослідження нормативно-правових актів та офіційних заяв.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки роботи були оприлюднені на наукових заходах, зокрема: Петраченков Р. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В БРИТАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі Декаді студентської науки 2025 / За заг. ред. д.політ.н., проф. Трофименка М.В., к.пед.н., доц. Демидової Ю. О. Київ, 2026; Петраченков Р. Концепція «Global Britain» у сучасній зовнішній політиці Великої Британії: можливості та обмеження реалізації. Третя Всеукраїнська науково-практична конференція «СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ: ЛОКАЛЬНІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГЛОБАЛЬНІ КОНТЕКСТИ», 22 травня 2026 р., м. Київ.

Практична цінність роботи полягає у систематизації знань про трансформацію британської безпекової стратегії та її значення для регіональної і глобальної безпеки, зокрема для розуміння механізмів підтримки України з боку Сполученого Королівства.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, що поділяються на підрозділи, висновків та списку використаних джерел загальним обсягом 60 сторінок.

У першому розділі аналізуються теоретико-концептуальні засади концепції «Global Britain» та трансформація оборонного потенціалу.

У другому розділі розглядаються практичні виміри реалізації стратегії через участь у міжнародних альянсах і підтримку України.

У висновках до роботи підбиваються результати курсового дослідження автора роботи.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ «GLOBAL BRITAIN»

1.1. Витоки та ідеологія концепції «Глобальної Британії»

Концепція «Global Britain» не виникла у вакуумі. Її коріння сягає глибоко в традицію британської зовнішньополітичної думки, яка протягом десятиліть балансувала між двома ключовими напрямками: атлантизмом – орієнтацією на тісний союз зі Сполученими Штатами – та європейською інтеграцією. Особливість британської зовнішньої політики завжди полягала у прагненні зберегти максимальну свободу дій та уникнути надмірної залежності від континентальних політичних структур. Саме тому Велика Британія тривалий час залишалася осторонь європейських інтеграційних процесів після Другої світової війни та вступила до Європейського економічного співтовариства лише у 1973 році після кількох невдалих спроб і французького вето [2, с. 6–17].

Проте навіть після вступу до європейських структур Лондон постійно демонстрував особливий підхід до участі в інтеграційних процесах. Велика Британія не приєдналася до Шенгенської зони, відмовилася від переходу на євро та послідовно виступала проти надмірної політичної централізації Європейського Союзу [6, с. 302–313]. У питаннях зовнішньої політики та оборони британські уряди традиційно підтримували міжурядовий формат співпраці, прагнучи зберігати контроль над власними безпековими та дипломатичними рішеннями. Значна частина британського політичного істеблішменту розглядала ЄС передусім як економічний союз, а не як політичне об'єднання з елементами наднаціонального управління.

Референдум 23 червня 2016 року щодо членства у Європейському Союзі став переломним моментом для всієї британської політичної системи. Рішення 51,9% громадян підтримати вихід з ЄС спричинило глибоку

внутрішньополітичну кризу, загостило суспільні суперечності та поставило перед урядом питання про нову модель міжнародного позиціонування держави. Brexit став не лише економічним чи юридичним процесом, а й серйозним ідеологічним викликом, який змусив британське керівництво переглянути підходи до ролі держави у світі. Саме в цей період слоган «Global Britain» почав використовуватися спочатку як політичне гасло, а згодом перетворився на основу нової зовнішньополітичної доктрини.

Уряди Терези Мей та Бориса Джонсона активно просували ідею про те, що вихід із ЄС відкриє для Великої Британії нові можливості для самостійної глобальної політики. У межах цієї концепції наголошувалося, що Лондон зможе швидше укласти торговельні угоди, гнучкіше реагувати на міжнародні виклики та активніше розвивати співпрацю з державами поза межами Європи. Особлива увага приділялася відновленню економічних і політичних зв'язків із країнами Співдружності націй, посиленню партнерства зі США та зміцненню британської присутності в Індо-Тихоокеанському регіоні. Таким чином, Brexit у межах концепції «Global Britain» подавався не як ізоляція держави, а як можливість повернення до глобальної ролі.

Важливим напрямом реалізації концепції стало посилення оборонної та безпекової політики. Велика Британія почала активніше демонструвати готовність до участі у міжнародних безпекових ініціативах, збільшення військової присутності за межами Європи та модернізації власних збройних сил. Значний акцент був зроблений на розвитку кібербезпеки, високотехнологічного озброєння та співпраці в межах НАТО. Участь Лондона у створенні безпекового альянсу AUKUS стала одним із найбільш яскравих прикладів прагнення Великої Британії залишатися впливовим військово-політичним гравцем на глобальному рівні.

Ідеологічно «Global Britain» спирається на кілька концептуальних пластів. Перший із них – це апеляція до імперської спадщини. Велика Британія управляла найбільшою в історії колоніальною імперією, що охоплювала значну частину світу. Хоча після Другої світової війни імперія поступово розпалася, країна

зберегла низку глобальних інструментів впливу: Співдружність націй, BBC World Service, Британську Раду, потужну дипломатичну мережу та статус одного з фінансових центрів світу [7, с. 17–20]. Прихильники концепції вважають, що ці фактори дозволяють Великій Британії претендувати на особливу роль у міжнародній політиці незалежно від членства в ЄС.

Другий концептуальний пласт концепції «Global Britain» становить доктрина «м'якої сили». Цей термін був уведений американським дослідником Джозефом Наєм у 1990 році та означає здатність держави впливати на поведінку інших міжнародних акторів не шляхом примусу, а через привабливість власної культури, політичних цінностей, освіти та міжнародного авторитету. Для Великої Британії цей інструмент має особливе значення, оскільки британський вплив традиційно базувався не лише на військовій чи економічній силі, але й на культурному та дипломатичному авторитеті.

За індексом «Brand Finance Global Soft Power Index 2024», Велика Британія посідає друге місце у світі після США за показниками м'якої сили, що свідчить про збереження її значного міжнародного впливу. Концепція «Global Britain» активно використовує цей потенціал, роблячи ставку на англійську мову, британські університети, BBC, British Council та широку дипломатичну мережу як на інструменти глобального впливу. Після Brexit значення «м'якої сили» для Лондона лише зросло, оскільки вона стала одним із ключових засобів підтримання міжнародного авторитету держави.

Третій концептуальний пласт – «атлантизм» як стратегічна орієнтація британської зовнішньої політики. «Особливі відносини» між Лондоном і Вашингтоном, закладені ще в роки Другої світової війни, завжди були наріжним каменем британської зовнішньої політики [10, с. 42–51]. Після Brexit ці відносини набули ще більшого значення, оскільки Велика Британія почала активніше орієнтуватися на стратегічну співпрацю зі США у сфері безпеки, оборони та міжнародної політики.

Саме ця логіка лежить в основі створення AUKUS – безпекового альянсу між Австралією, Великою Британією та США, підписаного у вересні 2021 року.

Його метою стало посилення співпраці в Індо-Тихоокеанському регіоні на тлі зростання впливу Китаю. Участь Лондона в AUKUS демонструє прагнення Великої Британії зберегти статус глобального військово-політичного гравця та посилити власну роль у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.

Таблиця 1.1. Порівняльна характеристика концептуальних підходів до ролі Великої Британії у світі

Критерій	Євроінтеграційний вектор (до 2016)	«Global Britain» (після 2016)	Атлантизм (традиційний)
Пріоритет	Ринок ЄС, спільна безпека	Двосторонні угоди, глобальні альянси	Союз зі США, НАТО
Географія	Насамперед Європа	Весь світ, акцент на Індо-Тихоокеан	Атлантика + глобально
Ключові інструменти	Участь в інституціях ЄС	Співдружність, НАТО, AUKUS, JEF	НАТО, розвідка (Five Eyes)
Обмеження	Частковий суверенітет	Брак ресурсів, Brexit-ізоляція	Залежність від позиції США

Джерело: складено автором.

Переосмислення національної ідентичності стало невід'ємним компонентом концепції «Global Britain». Brexit поставив гостре питання про те, чим є Сполучене Королівство у сучасному світі та якою має бути його подальша стратегічна роль. Вихід із Європейського Союзу став не лише політичним чи економічним рішенням, а й важливим символічним кроком, який суттєво вплинув на внутрішнє сприйняття британської державності. Зникнення

британського паспорта ЄС, нові обмеження на вільне пересування в Європі, дискусії щодо незалежності Шотландії та можливого возз'єднання Ірландії значно загострили питання національної ідентичності та майбутнього самої британської держави. У відповідь прихильники «Global Britain» сформулювали новий політичний наратив про відновлення «справжнього» британського суверенітету, повернення контролю над власною зовнішньою політикою та відновлення глобальної ролі Великої Британії поза межами Європейського Союзу [15, с. 71–88].

У цьому контексті концепція почала розглядатися не лише як зовнішньополітична стратегія, а і як елемент внутрішньої політичної мобілізації. Для значної частини британського суспільства «Global Britain» стала символом прагнення до самостійності, відновлення історичного статусу держави та збереження її впливу у світі. При цьому прихильники Brexit часто апелювали до історичного минулого Британської імперії, ролі Великої Британії у світових війнах та її традиційної дипломатичної ваги. Водночас критики концепції наголошували, що подібне бачення значною мірою ґрунтується на політичній романтизації минулого та не завжди відповідає сучасним міжнародним реаліям.

Варто відзначити, що концепція «Global Britain» не є монолітною та містить різні підходи до розуміння майбутньої ролі держави. Серед її прихильників існують суттєві розбіжності щодо змісту та основних пріоритетів зовнішньої політики. Так, представники «ліберального інтернаціоналізму» роблять акцент на правах людини, міжнародному розвитку, підтримці демократії та багатосторонній дипломатії. На їхню думку, Велика Британія повинна зберігати репутацію держави, яка підтримує міжнародне право та глобальну співпрацю. Натомість «реалісти» вважають головним пріоритетом посилення оборонного потенціалу, розвиток військових можливостей та активніше використання силових інструментів у міжнародній політиці. Окрему групу становлять «меркантилісти», які акцентують увагу на торговельних угодах, економічній дипломатії та пошуку нових ринків після Brexit. На практиці британський уряд намагається поєднати всі ці підходи, що нерідко створює

внутрішні суперечності у реалізації концепції та ускладнює формування єдиної довгострокової стратегії.

Місце Сполученого Королівства у сучасній системі міжнародних відносин визначається низкою важливих структурних факторів. По-перше, Велика Британія залишається постійним членом Ради Безпеки ООН, що забезпечує їй особливий статус у глобальній системі безпеки та право вето на рішення одного з ключових міжнародних органів [15, с. 75–77]. Це дозволяє Лондону безпосередньо впливати на ухвалення рішень з питань міжнародного миру та безпеки. По-друге, держава залишається однією з офіційно визнаних ядерних держав світу та підтримує незалежний потенціал ядерного стримування на основі підводних ракетноносців. Ядерний статус відіграє важливу роль у підтриманні міжнародного авторитету Великої Британії та забезпеченні її стратегічної безпеки. По-третє, Велика Британія є одним із засновників НАТО та одним із ключових учасників Альянсу. Її роль у забезпеченні колективної безпеки, особливо після початку повномасштабної війни Росії проти України, залишається надзвичайно важливою.

У межах концепції «Global Britain» особливого значення набуває так званий «нахил» (tilt) до Індо-Тихоокеанського регіону. Це рішення відображає усвідомлення того, що саме Азія поступово стає головним центром світової економіки та одним із ключових регіонів глобального суперництва. На Індо-Тихоокеанський регіон припадає понад половина світового ВВП, значна частина міжнародної торгівлі та основні маршрути морських перевезень. Крім економічного значення, регіон набуває дедалі більшої ваги у сфері безпеки через посилення конкуренції між США та Китаєм.

Практичним підтвердженням нового зовнішньополітичного курсу стало розміщення авіаносної ударної групи на чолі з HMS Queen Elizabeth у Тихому океані у 2021 році. Ця місія мала не лише військове, а й символічне значення, демонструючи готовність Великої Британії брати активну участь у забезпеченні безпеки далеко за межами Європи. Крім того, Лондон активізував співпрацю з

Японією, Австралією, Південною Кореєю та іншими державами регіону, а також приєднався до нових форматів безпекового партнерства, зокрема AUKUS.

Таким чином, концепція «Global Britain» є спробою Великої Британії адаптуватися до нових міжнародних умов після Brexit та зберегти статус впливового глобального гравця. Вона поєднує елементи дипломатичного, військового, економічного та культурного впливу, а також відображає прагнення держави посилити власну роль у сучасній системі міжнародних відносин. Водночас внутрішні суперечності концепції та складність сучасного геополітичного середовища свідчать про те, що реалізація цієї стратегії залишається довготривалим і неоднозначним процесом.

1.2. Нормативно-правова база: Integrated Review 2021 та Refresh 2023

Ключовим нормативним документом, що інституалізував концепцію «Global Britain», став «Глобальна Британія у вік конкуренції: комплексний огляд у сфері безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики» (Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy), опублікований у березні 2021 року. Цей документ став найбільш масштабним переглядом британської зовнішньої та безпекової політики з часів завершення Холодної війни та фактично визначив нову стратегічну роль Великої Британії після Brexit. Його поява була пов'язана з необхідністю адаптації держави до нових міжнародних реалій, посилення глобальної конкуренції та зміни характеру сучасних загроз.

Integrated Review 2021 базується на чіткому аналізі міжнародного стратегічного середовища. У документі зазначається: «Ми переживаємо найбільш нестабільний та суперечливий момент у світовому порядку з кінця Холодної війни. Ряд держав кидає виклик ключовим елементам міжнародного порядку». Така оцінка свідчить про усвідомлення британським урядом переходу міжнародної системи до нового етапу геополітичного суперництва, у межах якого зростає роль військової сили, економічного тиску, технологічної конкуренції та інформаційного впливу. Документ визначає три головні

стратегічні пріоритети: підтримка відкритого та стійкого міжнародного порядку; захист безпеки та добробуту Великої Британії та її союзників; зміцнення позицій держави у сфері науки, технологій та інновацій [13, с. 170–175].

Особливістю Integrated Review 2021 стало поєднання традиційних підходів до безпеки з новими елементами стратегічного планування. Значна увага приділяється розвитку кібербезпеки, штучного інтелекту, космічних технологій та захисту критичної інфраструктури. У документі наголошується, що сучасні конфлікти дедалі більше переходять у гібридну площину, де поряд із військовими засобами активно використовуються інформаційні кампанії, кібератаки та економічні інструменти впливу. У зв'язку з цим Велика Британія декларує намір інвестувати у високотехнологічні напрями оборони та модернізувати власні збройні сили відповідно до нових викликів.

Важливою особливістю Integrated Review 2021 є концепція «нахилу до Індो-Тихоокеанського регіону» (Indo-Pacific tilt). Документ проголошує, що до 2030 року Велика Британія має стати найбільш значущим партнером серед європейських держав в Індо-Тихоокеанському регіоні. Це передбачає збільшення дипломатичної присутності, участь у регіональних безпекових форматах, розширення торговельних зв'язків та зміцнення військово-морської присутності [12, с. 97–100]. Такий підхід пояснюється тим, що саме Індо-Тихоокеанський регіон дедалі більше перетворюється на центр глобального економічного та геополітичного суперництва, насамперед через посилення Китаю.

У межах реалізації цього курсу Велика Британія активізувала співпрацю з Японією, Австралією, Південною Кореєю та іншими державами регіону. Важливим кроком стало приєднання до CPTPP – Всеосяжного та прогресивного партнерства для Транстихоокеанського партнерства, що розглядається Лондоном як можливість диверсифікувати економічні зв'язки після Brexit. Крім того, британська влада посилила військово-морську присутність у регіоні, зокрема через розгортання авіаносної ударної групи на чолі з HMS Queen Elizabeth.

Іншим принципово важливим елементом Integrated Review 2021 стало рішення щодо нарощування ядерного арсеналу. До 2021 року Велика Британія офіційно декларувала намір скоротити кількість ядерних боєзарядів до 180 одиниць до середини 2020-х років. Проте новий документ закріпив підвищення максимальної межі до 260 боєзарядів – перше збільшення британського ядерного потенціалу з часів завершення Холодної війни. Це рішення пояснювалося «змінami у загрозах» та необхідністю забезпечення ефективного стримування в умовах зростання міжнародної нестабільності. Таким чином, Велика Британія фактично визнала погіршення глобального безпекового середовища та повернення ядерного стримування до числа ключових елементів міжнародної політики.

Водночас Integrated Review 2021 не обмежувався виключно військовими питаннями. Документ підкреслював важливість використання інструментів «м'якої сили», дипломатії та міжнародного розвитку для підтримання британського впливу. Особливий акцент робився на ролі науки, освіти, культури та інновацій як складових міжнародного авторитету держави. У цьому контексті концепція «Global Britain» позиціонувалася як поєднання жорсткої сили, економічного впливу та дипломатичної активності.

Integrated Review Refresh 2023, оприлюднений у березні 2023 року, став оновленою версією документа 2021 року та врахував кардинальні зміни міжнародної ситуації після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Якщо у попередньому документі Росія визначалася як «найбільш серйозна пряма загроза» для європейської безпеки, то версія 2023 року посилила цю оцінку, визначивши Росію «найбільш гострою загрозою» та закріпивши необхідність довгострокової підтримки України. У документі наголошується, що війна в Україні суттєво вплинула на систему міжнародної безпеки та підтвердила важливість зміцнення НАТО, посилення оборонних витрат і підтримки союзників.

Оновлений огляд також приділяє значну увагу питанням енергетичної безпеки, стійкості демократичних інститутів, захисту ланцюгів постачання та зменшення залежності від авторитарних держав. Таким чином, Integrated Review

Refresh 2023 став адаптацією концепції «Global Britain» до нових геополітичних умов та підтвердив прагнення Великої Британії залишатися одним із провідних міжнародних акторів у сфері безпеки, дипломатії та глобальної політики.

Рисунок 1.1. Структура стратегічних документів Великої Британії у сфері безпеки (2021–2023)

Концепція «Global Britain»		
Integrated Review 2021	Integrated Review Refresh 2023	Defence Command Paper 2023
Визначення стратегічних пріоритетів до 2030 р. «Нахил» до Індотихоокеану Збільшення ядерного ліміту	Оновлення у відповідь на вторгнення РФ Посилення підтримки України Акцент на стійкість та інновації	Модернізація ЗС Множе-доменні операції Підвищення оборонних витрат

Джерело: складено автором на основі офіційних документів британського уряду.

Порівняльний аналіз двох оглядів дозволяє виявити ключові зрушення у британській стратегії. Роль Росії переосмислена від «системного виклику» до «гострої загрози», що вимагає активної протидії, а не лише стримування. Якщо в Integrated Review 2021 Росія розглядалася як держава, здатна створювати серйозні ризики для європейської безпеки, то після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році британське керівництво фактично закріпило сприйняття Російської Федерації як прямої загрози міжнародному порядку та стабільності у Європі. У документі Integrated Review Refresh 2023 особлива увага приділяється необхідності довгострокового посилення обороноздатності держави, підтримці союзників та розширенню військової присутності в межах НАТО, особливо на східному фланзі Альянсу.

Підтримка України перетворилася з периферійного аспекту безпекової політики на один із стратегічних пріоритетів британської зовнішньої політики. Велика Британія стала одним із ключових партнерів України у сфері військової, фінансової та дипломатичної допомоги. У стратегічних документах 2023 року підкреслюється, що результат російсько-української війни матиме визначальний вплив на майбутню систему міжнародної безпеки, а тому підтримка України безпосередньо пов'язується із захистом британських національних інтересів. Британська влада наголошує, що успіх України у протистоянні російській агресії є важливим фактором стримування авторитарних держав та підтримання міжнародного правопорядку.

У документі 2023 року суттєво посилилася увага до загрози дезінформації, кібератак та гібридних операцій. Британський уряд визнає, що сучасні конфлікти дедалі частіше виходять за межі традиційного військового протистояння, охоплюючи інформаційну сферу, цифрові технології та кіберпростір. У зв'язку з цим значний акцент робиться на розвитку систем кіберзахисту, боротьбі з іноземним втручанням у внутрішньополітичні процеси та зміцненні стійкості державних інституцій до інформаційних атак. Особливу небезпеку Лондон вбачає у використанні соціальних мереж та цифрових платформ для поширення пропаганди, маніпулювання громадською думкою та дестабілізації демократичних суспільств.

Integrated Review Refresh 2023 також уточнив позицію щодо Китаю. Якщо документ 2021 року характеризував Китай насамперед як «системного конкурента», визнаючи при цьому можливості для співпраці, то оновлений огляд закріпив більш критичну оцінку, зберігаючи при цьому прагматичний підхід, що виключає повний розрив відносин [9, с. 165–169]. Британське керівництво дедалі більше розглядає Китай як державу, що прагне змінити існуючий міжнародний порядок та посилити власний політичний і технологічний вплив. Водночас Лондон намагається уникати надмірної конфронтації через значну економічну взаємозалежність та необхідність співпраці у питаннях глобальної економіки,

клімату та міжнародної торгівлі. Таким чином, британська стратегія щодо Китаю поєднує елементи стримування та вибіркової взаємодії.

Комплекс стратегічних документів Великої Британії доповнюється Заявою про оборонні витрати 2023 року (Defence Command Paper 2023), яка конкретизує завдання військового будівництва. Документ передбачає розвиток «багатодомених операційних спроможностей» (multi-domain operations), посилення кіберпотенціалу, прискорення впровадження штучного інтелекту у військові системи та збереження авіаносного компоненту як символу глобального охоплення. Особливе значення надається підвищенню мобільності збройних сил та їх готовності до реагування на конфлікти різного масштабу. Також наголошується на необхідності інтеграції сучасних цифрових технологій у систему оборони, що має забезпечити перевагу у майбутніх конфліктах.

Важливим нормативним документом залишається і Стратегія національної безпеки 2010 року (National Security Strategy), яка вперше ввела систему категоризації загроз за рівнем пріоритетності. Хоча відтоді документ оновлювався лише частково, його підхід до класифікації ризиків зберігає актуальність. Це підтверджує послідовність в основних засадах британської безпекової політики, попри суттєві зміни у стратегічному середовищі. Саме ця стратегія заклала основу для сучасного підходу до оцінки загроз, де поряд із традиційними військовими ризиками враховуються кіберзагрози, тероризм, економічна нестабільність та енергетична безпека.

З практичної точки зору, реалізація «Global Britain» передбачає значні фінансові зобов'язання. У 2023 році Велика Британія оголосила про підвищення оборонних витрат до 2,5% ВВП у найближчі роки, що є одним із найвищих показників серед європейських членів НАТО. Таке рішення пояснюється необхідністю адаптації до нових безпекових умов та зростанням міжнародної нестабільності. Також було прийнято рішення про модернізацію збройних сил, оновлення військової інфраструктури та збільшення інвестицій у виробництво сучасного озброєння.

Окрему увагу британський уряд приділяє розвитку морського компоненту оборони. Продовжується програма зі створення підводних човнів класу Dreadnought, які мають забезпечити підтримання ядерного стримування у довгостроковій перспективі. Крім того, Велика Британія активно інвестує у розвиток військово-морського флоту та авіаносних груп, що розглядаються як важливий інструмент демонстрації глобальної присутності держави. Збереження потужного морського потенціалу є традиційним елементом британської стратегічної культури та безпосередньо пов'язується з концепцією «Global Britain».

Отже, аналіз стратегічних документів Великої Британії свідчить про поступову трансформацію британської зовнішньої та безпекової політики після Brexit. Концепція «Global Britain» відображає прагнення Лондона зберегти статус впливової світової держави в умовах зростання міжнародної нестабільності, посилення геополітичного суперництва та появи нових типів загроз.

1.3. Трансформація оборонного потенціалу Великої Британії у XXI столітті

Трансформація оборонного потенціалу Великої Британії у XXI столітті відображає глибокі зміни у стратегічному мисленні Лондона: перехід від орієнтованих на кількісні показники збройних сил часів Холодної війни до технологічно насичених, гнучких і мобільних формувань, здатних діяти в умовах багатодоменного протиборства. Сучасна британська оборонна стратегія ґрунтується на розумінні того, що традиційні форми війни поступово доповнюються кіберопераціями, інформаційним протиборством, використанням штучного інтелекту, безпілотних систем та високоточного озброєння. У зв'язку з цим Лондон робить ставку не стільки на чисельність армії, скільки на її технологічну перевагу, швидкість реагування та інтеграцію новітніх цифрових можливостей у військову сферу.

Важливим поштовхом до перегляду оборонної політики стали нові глобальні виклики: зростання військової активності Росії, посилення конкуренції з Китаєм, поширення гібридних загроз та кібератак, а також нестабільність міжнародної безпекової системи після Brexit. Велика Британія дедалі більше орієнтується на концепцію «Integrated Review», яка передбачає поєднання військових, дипломатичних, економічних та інформаційних інструментів для забезпечення національної безпеки. У цьому контексті британська армія розглядається не лише як інструмент класичної оборони, а як багатофункціональна система реагування на широкий спектр сучасних загроз.

Модернізація збройних сил Великої Британії у поточному десятилітті зосереджена на кількох ключових напрямках. Перший – розвиток кіберпотенціалу. У 2020 році було створено Командування інформаційними операціями (Information Warfare Capabilities), а у 2021 р. – Національні кіберсили (National Cyber Force, NCF) – спільну структуру Міністерства оборони та GCHQ (Центр урядових комунікацій). NCF виконує як оборонні функції, пов'язані із захистом державної інфраструктури від кібератак, так і наступальні операції, хоча їх зміст офіційно не розкривається з міркувань безпеки. Британське керівництво розглядає кіберпростір як окремий театр військових дій нарівні із сушею, морем, повітрям та космосом. Саме тому інвестиції у кібербезпеку та цифрові технології постійно зростають, а кіберпідрозділи стають невід'ємною частиною сучасних військових операцій.

Другий напрям – розвиток штучного інтелекту та автономних систем. Велика Британія активно інвестує у створення безпілотних платформ нового покоління, систем автоматизованого аналізу даних та технологій машинного навчання для військових потреб. Особливе значення має проєкт Tempest – перспективний бойовий авіаційний комплекс шостого покоління, який розробляється у межах міжнародного консорціуму разом з Японією та Італією в рамках програми GCAP (Global Combat Air Programme). Передбачається, що новий літак матиме можливість працювати у взаємодії з безпілотними апаратами, використовувати елементи штучного інтелекту для підтримки

прийняття рішень та забезпечувати високий рівень інтеграції з цифровими системами управління боєм. У перспективі це має забезпечити Великій Британії технологічну перевагу у сфері військової авіації.

Окрему увагу британський уряд приділяє розвитку космічних можливостей та систем спостереження. Космічний простір дедалі більше розглядається як критично важлива сфера безпеки, оскільки сучасні військові операції значною мірою залежать від супутникового зв'язку, навігації та розвідки. Велика Британія поступово нарощує інвестиції у космічні технології, створення власних супутникових систем та розвиток військової космічної інфраструктури.

Третій напрям – реформа Королівського флоту та повернення статусу авіаносної держави. Введення в дію авіаносців HMS Queen Elizabeth (2017) та HMS Prince of Wales (2019) стало найбільш наочним символом нових оборонних амбіцій Великої Британії. Ці кораблі водотоннажністю близько 65 000 тонн є найбільшими бойовими кораблями в історії британського флоту та відіграють ключову роль у стратегії глобальної проєкції сили. Авіаносні ударні групи на їх основі включають есмінці типу Daring (Type 45), фрегати Type 23, атомні підводні човни та кораблі забезпечення, формуючи потужний і мобільний військово-морський інструмент.

Відновлення авіаносного компоненту має не лише військове, а й політичне значення. Воно демонструє прагнення Лондона підтвердити статус глобальної морської держави та забезпечити можливість оперативного реагування у різних регіонах світу – від Атлантики до Індостанського регіону. Саме тому британські авіаносні групи дедалі частіше беруть участь у міжнародних навчаннях та спільних операціях із союзниками по НАТО та партнерами у межах AUKUS.

Паралельно відбувається модернізація ядерного потенціалу країни. Велика Британія продовжує підтримувати систему ядерного стримування на основі підводних човнів класу Vanguard із балістичними ракетами Trident II D5. У перспективі їх мають замінити нові субмарини класу Dreadnought, які

забезпечуватимуть британський ядерний потенціал упродовж наступних десятиліть. Збереження ядерної компоненти залишається одним із ключових елементів британської безпекової стратегії та підтвердженням статусу держави як провідної військової сили світу.

Таблиця 1.2. Динаміка оборонних витрат Великої Британії у 2018–2024 рр. (% від ВВП та млрд фунтів стерлінгів)

Рік	% від ВВП	Обсяг (млрд £)	Позиція серед членів НАТО	Ключові статті витрат
2018	2,14%	45,7	2 (після США)	F-35, Type 45
2020	2,32%	52,4	2	Queen Elizabeth АУГ
2022	2,23%	57,8	2	AUKUS, Україна
2023	2,31%	62,6	2	NCF, Dreadnought
2024	2,33%	66,1	2	GCAP, ЗС України

Джерело: складено автором на основі даних НАТО та британського Міністерства оборони.

Ядерний компонент британської оборони базується на системі Trident – чотирьох підводних ракетноносцях класу Vanguard, озброєних балістичними ракетами Trident II D-5 американського виробництва. Система ядерного стримування Великої Британії ґрунтується на принципі постійного морського патрулювання, відповідно до якого щонайменше один підводний човен із ядерним озброєнням постійно перебуває на бойовому чергуванні. Такий підхід дозволяє забезпечити гарантовану можливість ядерної відповіді навіть у випадку раптової атаки на територію держави. Програма заміни цих кораблів підводними човнами класу Dreadnought реалізується з початку 2010-х рр. і є найбільшою статтею довгострокових оборонних витрат – загальна вартість програми

оцінюється у 31 млрд фунтів стерлінгів з урахуванням резерву. Нові підводні човни мають забезпечити функціонування британської системи ядерного стримування щонайменше до другої половини XXI століття.

Важливою особливістю британського ядерного потенціалу є його тісний зв'язок зі США. Попри формальну незалежність ядерних сил, Велика Британія використовує американські ракети Trident II D-5 та співпрацює зі Сполученими Штатами у сфері технічного обслуговування й модернізації системи. Водночас британський уряд наголошує, що рішення про застосування ядерної зброї залишається виключно у компетенції Лондона. Така співпраця демонструє високий рівень інтеграції британської оборонної системи в трансатлантичну систему безпеки та особливий характер стратегічного партнерства між Великою Британією та США.

Рішення підвищити стелю ядерних боєзарядів до 260 одиниць, закріплене у Integrated Review 2021, викликало широку дискусію. Критики вказують на суперечність цього кроку зобов'язанням за Договором про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ). Уряд заперечує: Велика Британія залишається в межах своїх зобов'язань, а рішення є відповіддю на «мінливе безпекове середовище». Пояснюючи необхідність такого рішення, британська сторона посиляється на зростання міжнародної нестабільності, агресивну політику Росії, розвиток новітніх військових технологій та збільшення ризиків у сфері кібербезпеки. При цьому важливо враховувати, що навіть підвищений ліміт у 260 боєзарядів суттєво менший, ніж у США (близько 5 500) чи Росії (близько 6 200).

Реформа сухопутних сил передбачає скорочення чисельності регулярної армії до 72 500 осіб – найнижчого рівня з часів наполеонівських війн – при одночасному збільшенні резервного компоненту до 30 000 і інвестуванні у системи наступного покоління. Така трансформація свідчить про зміну підходів до ведення сучасної війни. Велика Британія дедалі більше орієнтується не на масові сухопутні операції, а на мобільні, технологічні та багатофункціональні сили, здатні діяти у різних середовищах. Особлива увага приділяється

кіберпростору, космічним технологіям, безпілотним системам та силам спеціального призначення.

Ця реформа відображає концептуальний перехід: британська армія перестає бути орієнтованою насамперед на масштабні бойові дії і стає «функціональною армією», зосередженою на спеціальних операціях, кіберпросторі, космосі та навчанні союзників. Важливим напрямом також є посилення взаємодії в межах НАТО та підготовка партнерських держав, зокрема України, що особливо актуалізувалося після початку повномасштабної російської агресії.

Важливою складовою трансформації є програма F-35 Lightning II. Велика Британія є другим за обсягом замовником цього багатоцільового бойового літака п'ятого покоління після Сполучені Штати Америки. До 2024 року Королівські повітряні сили та Флот отримали понад 40 машин F-35B – модифікації з коротким зльотом та вертикальною посадкою, призначеної для авіаносного базування. Ці літаки відіграють ключову роль у розвитку британських авіаносних ударних груп та забезпеченні глобальної військової присутності держави. Їх інтеграція дозволила суттєво підвищити можливості повітряного прикриття флоту, проведення розвідувальних операцій, нанесення високоточних ударів та координації дій між різними видами збройних сил у межах сучасних мережево-центричних бойових систем.

Особливого значення програма F-35B набула у зв'язку з введенням в експлуатацію авіаносців HMS Queen Elizabeth та HMS Prince of Wales, які стали основою нової морської стратегії Великої Британії. Використання сучасної палубної авіації забезпечує можливість оперативного розгортання британських сил у різних регіонах світу без необхідності постійної залежності від іноземних авіабаз. Це значно посилює мобільність британських військ та розширює інструменти реагування на міжнародні кризи, конфлікти та загрози безпеці.

До кінця 2020-х рр. планується придбання 138 літаків, що разом з програмою GCAP формує майбутнє британської бойової авіації. Програма Global Combat Air Programme, яку Велика Британія реалізує спільно з Японією та

Італія, спрямована на створення винищувача нового покоління та інтеграцію новітніх технологій у військову авіацію. Йдеться не лише про розробку нового літака, а й про створення комплексної цифрової бойової екосистеми, що включатиме використання штучного інтелекту, безпілотних платформ, сучасних сенсорних систем, кіберзахисту та інтегрованих засобів обміну даними в режимі реального часу.

Отже, сучасна оборонна політика Великої Британії демонструє поєднання традиційних елементів ядерного стримування із переходом до високотехнологічної моделі ведення війни. Модернізація ядерних сил, реформування армії та розвиток новітніх авіаційних програм дозволяють Лондону зберігати статус однієї з провідних військово-політичних держав світу та зміцнювати власну роль у міжнародній системі безпеки.

Висновки до розділу

Аналіз теоретико-концептуальних засад концепції «Global Britain» та трансформації оборонного потенціалу Великої Британії дозволяє сформулювати такі висновки з першого розділу.

Концепція «Global Britain» є не лише реакцією на Brexit, а органічним продовженням глибоко вкоріненої британської великодержавної традиції, що протягом десятиліть балансувала між атлантизмом та євроінтеграцією. Після референдуму 2016 року атлантичний вектор остаточно здобув пріоритет, а сама концепція стала інструментом переосмислення ролі держави у світі: від регіонального гравця в межах ЄС до глобального актора з широким географічним охопленням. Ідеологічна багатосаровість концепції – поєднання апеляції до імперської спадщини, доктрини “м’якої сили” та атлантизму – забезпечує їй певну гнучкість, водночас породжуючи внутрішні суперечності між ліберально-інтернаціоналістським, реалістичним та меркантилістським підходами.

Нормативно-правова база концепції – Integrated Review 2021 та Integrated Review Refresh 2023 – стала найбільш масштабним стратегічним доробком

британського уряду з часів завершення Холодної війни. Порівняльний аналіз цих документів демонструє послідовну еволюцію британської стратегії: від формування загальної архітектури глобального позиціонування до її оперативної адаптації у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Ключовими новаціями стали переосмислення ролі Росії від “системного виклику” до “гострої загрози”, посилення уваги до гібридних та кіберзагроз, а також концептуальне закріплення “нахилу” до Індो-Тихоокеанського регіону як стратегічного пріоритету.

Трансформація оборонного потенціалу Великої Британії у XXI столітті відображає концептуальний перехід від кількісних показників до технологічної переваги. Відновлення авіаносного компоненту, модернізація ядерної тріади в межах програми Dreadnought, розвиток Національних кіберсил та участь у програмі GCAP формують оборонний профіль держави, орієнтованої на багатодоменні операції. Паралельне скорочення чисельності сухопутних сил компенсується інвестиціями у безпілотні системи, штучний інтелект та сили спеціальних операцій. Таким чином, британська оборонна стратегія відповідає загальній логіці переходу провідних держав до мережево-центричної моделі ведення воєнних дій, в якій технологічна перевага та швидкість реагування замінюють масовість.

Отже, перший розділ засвідчує, що концепція «Global Britain» є комплексною стратегічною конструкцією, яка поєднує ідеологічне обґрунтування, нормативно-правове оформлення та практичну оборонну трансформацію. Вона спирається на реальні структурні переваги Великої Британії – постійне членство в Раді Безпеки ООН, ядерний статус, участь у розвідувальних альянсах та глобальну культурну присутність, – водночас стикаючись із серйозними ресурсними та геополітичними обмеженнями, аналіз яких є предметом наступних розділів.

РОЗДІЛ 2.

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ

2.1. Британія в системі альянсів: НАТО, AUKUS, JEF

Участь Великої Британії у системі міжнародних безпекових альянсів є практичним втіленням концепції «Global Britain». Лондон послідовно реалізує стратегію так званої «мережевої безпеки», яка передбачає не обмеження участі одним безпековим форматом, а створення комплексу взаємопов'язаних союзів і партнерств. Такий підхід дозволяє Великій Британії одночасно зберігати вплив у євроатлантичному просторі, посилювати присутність в Індो-Тихоокеанському регіоні та підтримувати власний статус глобального військово-політичного гравця. Ця стратегія реалізується через участь у кількох ключових безпекових структурах: НАТО як основі колективної оборони Заходу, AUKUS як інструменті геополітичного впливу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та Об'єднаних експедиційних силах (JEF) як регіональному форматі безпеки у Північній Європі.

НАТО залишається центральним елементом британської безпекової стратегії. Велика Британія є одним із засновників Альянсу та посідає провідне місце серед його членів за рівнем військових можливостей і фінансування оборони. Після початку повномасштабної агресії Росії проти України Лондон суттєво активізував свою роль у зміцненні східного флангу НАТО. Британські військові контингенти розміщені в Естонії в рамках програми Enhanced Forward Presence, а Королівські збройні сили регулярно беруть участь у місіях повітряної поліції в Балтійському регіоні, морському патрулюванні та спільних навчаннях Альянсу [8, с. 78–82].

Крім безпосередньої військової присутності, Велика Британія відіграє важливу роль у стратегічному плануванні НАТО. Лондон активно підтримує

збільшення оборонних витрат серед союзників та виступає за посилення системи колективного стримування Росії. Особливої ваги набуває британська підтримка України, яка включає постачання озброєння, підготовку українських військових та участь у координації міжнародної допомоги. Це дозволяє Великій Британії позиціонувати себе як одного з головних гарантів європейської безпеки після Brexit.

Значним стратегічним внеском Великої Британії в НАТО є ядерне стримування. Британська система ядерного озброєння Trident, розміщена на підводних ракетноносцях, є частиною спільної системи ядерного стримування Альянсу. Велика Британія залишається однією з небагатьох держав світу, які мають власний ядерний потенціал, що забезпечує їй особливий статус у міжнародній системі безпеки. Наявність ядерної зброї дозволяє Лондону не лише зміцнювати обороноздатність НАТО, а й підтримувати політичний вплив у відносинах зі США та іншими союзниками.

Поряд із НАТО дедалі важливішим елементом британської зовнішньої політики стає AUKUS (Australia–United Kingdom–United States) – тристороннє оборонне партнерство, створене у 2021 році. Цей альянс став одним із найяскравіших прикладів реалізації так званого «Indo-Pacific tilt» – переорієнтації британської зовнішньої політики на Індो-Тихоокеанський регіон. AUKUS передбачає два основні напрями співпраці. Перший стосується допомоги Австралії у створенні флоту атомних підводних човнів, а другий – розвитку спільних високотехнологічних оборонних програм у сферах штучного інтелекту, кібербезпеки, квантових технологій, підводних систем та гіперзвукового озброєння.

Участь Великої Британії в AUKUS має важливе геополітичне значення. Насамперед це демонструє прагнення Лондона закріпитися у стратегічно важливому Індо-Тихоокеанському регіоні, який дедалі більше стає центром глобального суперництва між США та Китаєм. Для Великої Британії цей альянс є можливістю посилити військово-політичну співпрацю зі США та підтвердити власну роль як одного з ключових партнерів Вашингтона у сфері безпеки.

Водночас угода AUKUS мала значний міжнародний резонанс. Особливо гостро на створення альянсу відреагувала Франція після розірвання Австралією контракту на постачання французьких підводних човнів вартістю близько 66 млрд євро. Це спричинило серйозну дипломатичну кризу між Парижем та учасниками AUKUS, а також продемонструвало загострення конкуренції між союзниками за вплив у сфері оборонної промисловості та безпеки. Незважаючи на це, для Великої Британії участь у AUKUS стала важливим символом її глобальних амбіцій після Brexit та підтвердженням здатності брати участь у формуванні нової системи міжнародної безпеки.

Окреме місце у британській системі безпекових альянсів займають Об'єднані експедиційні сили (Joint Expeditionary Force, JEF), створені під керівництвом Великої Британії. До складу JEF входять держави Північної Європи та Балтійського регіону, зокрема Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва та Нідерланди. Основною метою цього формату є забезпечення швидкого реагування на регіональні кризи, гібридні загрози та можливі військові конфлікти у Північній Європі. Для Лондона JEF є інструментом посилення власного впливу в регіоні та додатковим механізмом стримування Росії.

Рисунок 2.1. Система безпекових альянсів Великої Британії та їх географічне охоплення

Альянс	Рік засн.	Члени	Географія	Роль Великої Британії
НАТО	1949	32 держави	Євроатлантика	2-й за витратами; ядерний член
AUKUS	2021	США, ВБ, Австралія	Індо-Тихоокеан	Передача ядерних технологій суднобудування

Альянс	Рік засн.	Члени	Географія	Роль Великої Британії
JEF	2014	10 держав Пн. Європи	Балтія, Скандинавія	Лідуюча нація (Framework Nation)
Five Eyes	1946	5 англосакс. держав	Глобально	Ключовий учасник; GCHQ
GCAP	2022	ВБ, Японія, Італія	Глобально	Провідний розробник

Джерело: складено автором.

Joint Expeditionary Force (JEF) – Об'єднані експедиційні сили – являє собою менш відомий, але стратегічно важливий формат регіональної безпекової співпраці. Об'єднання було створене у 2014 році за ініціативою Великої Британії та включає 10 держав Північної Європи: Велику Британію, Данію, Фінляндію, Ісландію, Латвію, Литву, Нідерланди, Норвегію, Швецію та Естонію. Основною особливістю JEF є його гнучкість та здатність оперативно реагувати на кризові ситуації без складних процедур погодження, характерних для НАТО. Велика Британія виступає «провідною нацією» (Framework Nation), що передбачає відповідальність за координацію, командування, планування операцій та логістичне забезпечення.

Створення JEF стало реакцією на погіршення безпекової ситуації у Європі після анексії Криму Росією у 2014 році та зростання загроз у Балтійському регіоні. Основною метою формату є забезпечення швидкого військового реагування, координація спільних навчань, захист критичної інфраструктури та стримування потенційних агресивних дій з боку Росії. При цьому JEF не замінює НАТО, а доповнює його можливості, створюючи більш мобільний механізм реагування на сучасні виклики безпеки.

Особливого значення JEF набув після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. У лютому того ж року лідери країн-

учасниць оперативно провели зустріч в Осло для координації відповіді на російську агресію та обговорення заходів щодо зміцнення регіональної безпеки. У подальшому країни JEF активізували військову присутність у Балтійському морі, посилили спільні навчання та обмін розвідувальною інформацією. Значна увага приділялася захисту морських комунікацій і підводної інфраструктури, зокрема кабелів та трубопроводів, які стали об'єктами гібридних загроз і диверсійних дій.

Після інцидентів із пошкодженням підводних кабелів у Балтійському морі у 2023–2024 роках роль JEF у регіоні ще більше зростає. Країни-учасниці активізували патрулювання акваторії, моніторинг морського простору та спільні операції із захисту критичної інфраструктури. У цьому контексті JEF дедалі більше перетворюється не лише на військовий формат, а й на механізм протидії сучасним гібридним загрозам, включаючи кібероперації, диверсії та інформаційні атаки.

Не менш важливим елементом системи безпеки Великої Британії залишається Five Eyes – розвідувальний союз США, Великої Британії, Австралії, Канади та Нової Зеландії, який функціонує з 1946 року. Це найстаріша та найглибша система співпраці у сфері розвідки у світі. Британський GCHQ (Government Communications Headquarters) відіграє одну з ключових ролей у діяльності цього альянсу, забезпечуючи аналіз сигналів розвідки, кібермоніторинг та координацію обміну інформацією між партнерами.

В умовах сучасних гібридних загроз значення Five Eyes суттєво посилилося. Через цю мережу здійснюється обмін інформацією щодо кібератак, терористичних загроз, діяльності іноземних спецслужб, дезінформаційних кампаній та військових ризиків. Особливо важливою стала співпраця у сфері кібербезпеки після активізації російських та китайських кібератак проти західних держав. Five Eyes фактично перетворився на один із головних інструментів колективного захисту інформаційного простору західного світу.

Окреме значення у межах концепції «Global Britain» має «особливе партнерство» Великої Британії та США. Незважаючи на певну напруженість у

відносинах під час переговорів щодо Brexit, стратегічний фундамент британсько-американських відносин залишився незмінним. Спільні військові операції в Іраку та Афганістані, співпраця у сфері ядерного стримування в межах НАТО, тісна координація розвідувальної діяльності та створення альянсу AUKUS свідчать про стабільність і глибину трансатлантичного партнерства [10, с. 42–51].

AUKUS став одним із найяскравіших прикладів нової британської глобальної стратегії після Brexit. Альянс між Австралією, Великою Британією та США передбачає співпрацю у сфері військових технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та створення атомних підводних човнів для Австралії. Для Великої Британії участь у цьому форматі означає посилення присутності в Індо-Тихоокеанському регіоні та підтвердження прагнення залишатися активним глобальним безпековим гравцем.

Важливим напрямом реалізації концепції «Global Britain» є також участь Великої Британії у Global Combat Air Programme (GCAP) – спільному оборонному проєкті з Японією та Італією. Програма передбачає розробку винищувача шостого покоління, який до 2035 року має замінити британські Турпооп та японські F-2. Участь Японії у спільному проєкті стала важливим прецедентом, оскільки вперше азійська держава була інтегрована у настільки масштабну програму розробки перспективної бойової авіації за участі європейських партнерів.

GCAP демонструє прагнення Великої Британії формувати нові технологічні та військові коаліції за межами традиційного євроатлантичного простору. Крім військового значення, проєкт має й економічний аспект, оскільки дозволяє розвивати оборонну промисловість, створювати нові робочі місця та зміцнювати позиції британського військово-промислового комплексу на світовому ринку.

Таким чином, участь Великої Британії у форматах JEF, Five Eyes, AUKUS та GCAP свідчить про поступову трансформацію британської зовнішньої та безпекової політики після Brexit. Лондон прагне не лише зберегти статус

глобального гравця, а й адаптуватися до нових міжнародних умов через створення гнучких союзів, розвиток технологічної співпраці та активізацію військово-політичної присутності у стратегічно важливих регіонах світу. У межах концепції «Global Britain» Велика Британія дедалі більше орієнтується на побудову мережі партнерств, які дозволяють їй посилювати власний вплив у системі сучасної міжнародної безпеки.

2.2. Роль Лондона у протидії російській агресії та підтримці України

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року стало визначальним моментом для реалізації концепції «Global Britain». Саме російсько-українська війна продемонструвала практичний зміст цієї стратегії та здатність Великої Британії діяти як самостійний і впливовий безпековий гравець на міжнародній арені. У кризовій ситуації Лондон не лише підтвердив свою прихильність принципам міжнародного права та підтримці союзників, але й продемонстрував готовність брати на себе роль одного з лідерів західної коаліції на підтримку України. Велика Британія виявилася одним із найбільш послідовних і активних союзників України, перетворивши підтримку Києва на один із ключових елементів своєї зовнішньої та безпекової політики. Ця підтримка включає кілька взаємопов'язаних напрямів: військовий, фінансовий, дипломатичний та гуманітарний [4, с. 246–251].

У військовому вимірі Велика Британія стала першою великою державою НАТО, яка оголосила про постачання Україні летального наступального озброєння. Ще до початку повномасштабного вторгнення, у січні–лютому 2022 року, Лондон розпочав передачу Україні переносних протитанкових ракетних комплексів NLAW (Next Generation Light Anti-Tank Weapon). Це рішення мало не лише військове, а й важливе політичне значення, оскільки на той момент частина західних держав займала більш обережну позицію щодо передачі зброї Україні через побоювання ескалації конфлікту. Рішучість Великої Британії фактично задала тон для подальших дій інших союзників та поступово сприяла формуванню ширшої міжнародної коаліції військової підтримки України.

Упродовж 2022–2024 років Велика Британія послідовно підвищувала рівень військової допомоги, часто виступаючи однією з перших держав, які ухвалювали рішення про передачу нових категорій озброєння. Лондон активно постачав Україні артилерійські системи, бронетехніку, системи протиповітряної оборони, далекобійні ракети та боєприпаси. Окреме значення мало рішення про передачу сучасних основних бойових танків Challenger 2, яке стало одним із перших прикладів постачання західних танків Україні та стимулювало аналогічні кроки інших союзників.

Ключовим етапом британської військової підтримки стала передача Україні крилатих ракет Storm Shadow навесні 2023 року. Велика Британія стала першою державою, яка надала Україні ракети з дальністю ураження понад 250 км, що дозволило Збройним силам України завдавати ударів по стратегічно важливих об'єктах у глибокому тилу російських військ. Це рішення стало важливим сигналом готовності Лондона підтримувати Україну не лише оборонними, а й наступальними можливостями у межах міжнародного права. Прем'єр-міністр Ріші Сунак наголосив, що Велика Британія «стоятиме з Україною стільки, скільки буде потрібно», підкреслюючи довгостроковий характер британської підтримки.

Окрім безпосередніх поставок озброєння, Велика Британія активно займається підготовкою українських військовослужбовців. У межах навчальної програми Interflex на території Великої Британії проходять підготовку тисячі українських військових за участю інструкторів із різних країн-партнерів. Програма охоплює базову військову підготовку, тактичну медицину, інженерну справу та бойову координацію, що значно посилює обороноздатність України в умовах тривалої війни.

Фінансова та гуманітарна підтримка також стала важливою складовою британської політики щодо України. Лондон надавав макрофінансову допомогу, кредитні гарантії, підтримував санкційний тиск проти Росії та брав участь у міжнародних програмах відновлення української економіки. Велика Британія також запровадила спеціальні програми для українських біженців, зокрема

Homes for Ukraine, яка дозволила тисячам українців отримати тимчасовий прихисток на території Сполученого Королівства.

У дипломатичному вимірі Велика Британія стала одним із головних міжнародних адвокатів України. Лондон активно підтримує українську позицію в міжнародних організаціях, просуває питання посилення санкцій проти Росії та виступає за збереження єдності західних союзників у підтримці України. Британське керівництво регулярно наголошує, що результат російсько-української війни матиме визначальне значення для всієї системи міжнародної безпеки та майбутнього світового порядку.

Таблиця 2.1.

Основні компоненти британської підтримки України (2022–2024 рр.)

Сфера підтримки	Ключові елементи	Обсяг / Результат
Військова	Танки Challenger 2, Storm Shadow, NLAW, AS-90, бронетехніка	Понад 7,8 млрд фунтів (2022–2024)
Підготовка ЗСУ	Операція INTERFLEX (підготовка піхоти у Великій Британії)	Понад 47 000 підготовлених бійців
Фінансова	Гарантії позик МВФ, підтримка бюджету	Понад 4,1 млрд фунтів
Санкції	Заморожування активів, обмеження проти ≈1800 осіб та організацій	Понад 400 млрд дол. вилучено у Росії (разом з ЄС/США)

Сфера підтримки	Ключові елементи	Обсяг / Результат
Гуманітарна	Медикаменти, обладнання, Homes for Ukraine (224 000 осіб)	Понад 457 млн фунтів
Дипломатична	Координація в G7, НАТО, ООН; Конференція з відновлення	Залучено 60+ млрд дол. зобов'язань

Джерело: складено автором на основі офіційних документів британського уряду.

Операція INTERFLEX, спрямована на підготовку особового складу Збройних Сил України на території Великої Британії, є одним із найбільш масштабних та практично значущих прикладів міжнародної військової підтримки України з боку держав-союзників. Програма була започаткована у 2022 році як відповідь на потребу України у швидкій підготовці великої кількості військовослужбовців в умовах повномасштабної війни. INTERFLEX охоплює базову піхотну підготовку, навчання веденню бою в міських умовах, протитанкову підготовку, медичну допомогу в бойових умовах, інженерну справу, навички виживання та основи тактичного командування. Окрему увагу приділяють адаптації українських військових до стандартів НАТО та сучасних підходів до ведення бойових дій. До участі у програмі долучилися також інші держави-партнери Великої Британії, зокрема Канада, Нідерланди, Нова Зеландія, Швеція та країни Балтії, що перетворило INTERFLEX на багатосторонній безпековий проєкт міжнародного масштабу. Станом на початок 2025 року понад 47 000 українських військовослужбовців пройшли підготовку в межах цієї операції, що є безпрецедентним показником для мирного часу та свідчить про стратегічний характер британської підтримки України [14, с. 165–175].

Важливим етапом розвитку британсько-українського партнерства стало підписання у січні 2024 року двосторонньої Угоди про співробітництво у сфері безпеки між Великою Британією та Україною. Цей документ закріпив довгостроковий характер підтримки України та надав їй офіційного міждержавного статусу. Угода передбачає зобов'язання Лондона протягом десяти років щорічно надавати Україні до 3 млрд фунтів стерлінгів допомоги у військовій, фінансовій та безпековій сферах. Значна частина ресурсів спрямовується на розвиток морських спроможностей України, включаючи створення ударних морських дронів, будівництво патрульних кораблів та підтримку безпеки Чорного моря. Крім того, угода охоплює співпрацю у сфері авіаційних технологій, зокрема підготовку українських пілотів до експлуатації літаків F-16, передачу далекобійних ракет Storm Shadow, а також розвиток спільних розвідувальних та кібербезпекових проєктів. Особливістю цієї угоди стало те, що вона була реалізована поза межами механізмів колективної оборони НАТО, що дозволило Великій Британії швидше закріпити гарантії підтримки України та стало прикладом для інших держав Альянсу.

Дипломатична роль Великої Британії у формуванні міжнародної коаліції підтримки України є не менш важливою, ніж її військова допомога. Лондон активно використовує міжнародні платформи G7, НАТО, ООН та інші дипломатичні формати для збереження єдності західних союзників щодо підтримки України та посилення тиску на Російську Федерацію. Британська дипломатія відіграє значну роль у координації міжнародної військової допомоги, санкційної політики та просуванні ініціатив щодо післявоєнного відновлення України. Одним із ключових прикладів такої діяльності стала Конференція з відновлення України, проведена у Лондоні в червні 2023 року. Захід об'єднав представників десятків держав, міжнародних організацій та приватного бізнесу, а загальний обсяг оголошених зобов'язань щодо підтримки відбудови України перевищив 60 млрд доларів. Таким чином Велика Британія намагається закріпити за собою роль одного з головних політичних координаторів міжнародної підтримки України.

Окремим напрямом британської політики щодо Росії є санкційний тиск. Велика Британія запровадила один із наймасштабніших та найжорсткіших санкційних режимів серед держав Заходу. Обмеження охоплюють замороження активів російських бізнесменів і державних структур, заборону надання юридичних, фінансових та консалтингових послуг російським компаніям, обмеження у сфері експорту технологій та санкції проти сотень фізичних і юридичних осіб. Лондон також активно просуває ідею використання заморожених російських активів для фінансування відбудови України, підтримуючи відповідні ініціативи на рівні G7. Така позиція демонструє прагнення Великої Британії не лише стримувати економічні можливості Росії, а й формувати нові механізми міжнародної відповідальності за агресію.

Важливим компонентом британської підтримки України є морський напрям. Після виходу Росії із зернової угоди Велика Британія активно долучилася до забезпечення безпеки судноплавства у Чорному морі та підтримки функціонування українського морського коридору. Лондон надав Україні сучасні безпілотні надводні системи *Maximus*, які стали важливим елементом українських морських операцій проти Чорноморського флоту Росії. Використання морських дронів суттєво змінило баланс сил у регіоні та продемонструвало ефективність асиметричних методів ведення війни. Крім технічної допомоги, британські військові консультанти беруть участь у розробці нової морської стратегії України, що передбачає адаптацію ВМС до умов сучасної війни та посилення захисту морської інфраструктури.

У ширшому дипломатичному контексті підтримка України стала одним із центральних елементів сучасного міжнародного позиціонування Великої Британії як «відповідального глобального лідера». Незважаючи на зміну урядів та прем'єр-міністрів, британська політика щодо України залишається стабільною та послідовною. Борис Джонсон, Ліз Трасс, Ріші Сунак та Кір Стармер демонстрували підтримку України як на рівні політичних заяв, так і через практичні рішення у сфері оборони, фінансів та дипломатії. Така міжпартійна єдність суттєво відрізняє Велику Британію від окремих союзників,

де питання підтримки України часто стає предметом внутрішньополітичних суперечок. Для Лондона допомога Україні розглядається не лише як підтримка держави-жертви агресії, а й як інструмент захисту міжнародного порядку, заснованого на нормах міжнародного права та принципі територіальної цілісності держав.

Отже, Велика Британія відіграє одну з провідних ролей у системі міжнародної підтримки України, поєднуючи військову, дипломатичну, фінансову та санкційну політику. Реалізація операції INTERFLEX, укладення довгострокової безпекової угоди, участь у формуванні міжнародної коаліції підтримки та активний санкційний тиск на Росію свідчать про стратегічний характер британсько-українського партнерства.

2.3. Виклики та обмеження стратегії «Global Britain»

Попри амбітність і концептуальну стрункість стратегії «Global Britain», вона стикається з численними викликами, що ставлять під сумнів здатність Великої Британії реалізувати заявлені цілі в повному обсязі. Ці виклики можна згрупувати у кілька взаємопов'язаних категорій: фінансово-ресурсні обмеження, геополітичні суперечності, внутрішньополітична нестабільність та структурні обмеження постбрекзівської конфігурації. Незважаючи на активне просування концепції на міжнародному рівні, практична реалізація багатьох її положень виявилася значно складнішою, ніж очікувалося після Brexit.

Фінансовий вимір є одним із найбільш очевидних викликів. Амбіції «Global Britain» потребують значних ресурсів: нарощування оборонних витрат, підтримка глобальної дипломатичної мережі, фінансування міжнародних програм розвитку, модернізація збройних сил та забезпечення присутності у стратегічно важливих регіонах світу. Водночас британська економіка після Brexit перебуває під суттєвим тиском. Вихід з ЄС призвів до уповільнення торгівлі, зростання торговельних витрат, ускладнення логістичних процесів та скорочення прямих іноземних інвестицій. Додатковим фактором стали наслідки пандемії COVID-19, які значно збільшили державні витрати та посилили

навантаження на бюджет країни. Поєднання постбрекзівських викликів із пандемічними витратами та інфляцією, зумовленою енергетичною кризою 2022–2023 рр., суттєво звузило фіскальний простір [13, с. 170–175].

У таких умовах британському уряду доводиться балансувати між необхідністю підтримувати внутрішню соціально-економічну стабільність та прагненням зберігати глобальні амбіції. Зростання оборонних витрат, які активно обґрунтовуються новими міжнародними загрозами, викликає дискусії щодо доцільності скорочення фінансування окремих соціальних програм. Це створює внутрішнє політичне напруження та посилює критику концепції «Global Britain» з боку опозиції та частини суспільства, які вважають, що держава намагається підтримувати статус глобальної сили без достатньої економічної бази для цього.

Символом цього протиріччя стало рішення 2021 року скоротити допомогу на розвиток з 0,7% до 0,5% ВВП. Відомо, що рівень у 0,7% ВВП був законодавчо закріпленим зобов'язанням ще з 2015 року. Рішення про скорочення викликало значну критику як всередині країни, так і серед міжнародних партнерів. Воно розцінювалося як підриз репутації Великої Британії у сфері гуманітарної дипломатії та суперечення задекларованій меті «Global Britain» – бути «глобальним двигуном розвитку». Багато експертів зазначали, що скорочення міжнародної допомоги негативно впливає на британський імідж держави, яка традиційно позиціонувала себе як один із лідерів міжнародної гуманітарної підтримки.

Геополітичні суперечності пов'язані насамперед із необхідністю балансувати між конкурентними інтересами у відносинах із Китаєм. «Нахил» до Індо-Тихоокеанського регіону та участь в AUKUS об'єктивно ускладнюють відносини з Пекіном, від якого залежить значна частина британської торгівлі та інвестицій. Між 2018 і 2023 роками Велика Британія пройшла шлях від концепції «золотої доби» відносин із Китаєм до поступового похолодання, яке відображає зростання стратегічного суперництва великих держав [11, с. 78–82]. Особливо помітними стали суперечності у сфері технологій, безпеки та інвестиційної

політики. Обмеження щодо діяльності китайських компаній у сфері телекомунікацій, а також жорсткіша позиція Лондона щодо питань прав людини та безпеки призвели до погіршення двосторонніх відносин.

Водночас Велика Британія не може повністю відмовитися від економічної співпраці з Китаєм через значну взаємозалежність економік. Це створює складну ситуацію, у якій Лондон змушений одночасно підтримувати стратегічне партнерство зі США у сфері стримування Китаю та зберігати економічні зв'язки з Пекіном. Подібне балансування ускладнює формування послідовної зовнішньої політики та часто призводить до суперечливих політичних рішень.

Окремим викликом для реалізації концепції «Global Britain» є внутрішньополітична нестабільність. Після Brexit Велика Британія зіткнулася з частими змінами урядів, політичними кризами та падінням рівня довіри до державних інституцій. Політична нестабільність ускладнює довгострокове стратегічне планування та створює ризики для послідовної реалізації зовнішньополітичного курсу. Крім того, у британському суспільстві досі зберігаються суперечності щодо оцінки наслідків Brexit, що також впливає на сприйняття концепції «Global Britain».

Не менш важливими залишаються й структурні обмеження постбрекзитівської конфігурації. Вихід з ЄС означав втрату частини механізмів впливу на європейську політику та послаблення можливостей Великої Британії брати участь у виробленні спільних рішень у межах європейських інституцій. Попри прагнення Лондона діяти як незалежний глобальний центр сили, географічна, економічна та безпекова взаємозалежність із Європою залишається надзвичайно високою. Це створює ситуацію, у якій Велика Британія змушена шукати нові формати співпраці з ЄС, одночасно намагаючись підкреслити власну стратегічну автономію.

Таблиця 2.2.

Основні виклики та ризики реалізації стратегії «Global Britain»

Категорія виклику	Зміст проблеми	Можливі шляхи подолання
Ресурсний	Розрив між амбіціями і реальним фінансуванням оборони і дипломатії	Збільшення витрат до 2,5% ВВП; партнерство для розподілу витрат (GCAP)
Геополітичний	Суперечність між «Indo-Pacific tilt» та збереженням відносин із Китаєм	«Прагматична конкуренція»: жорсткість у безпеці, відкритість у торгівлі
Постбрексітівський	Ослаблені зв'язки з ЄС, складність нових торговельних угод	Угода Stormont, Windsor Framework; секторальні угоди з ЄС
Внутрішньополітичний	Нестабільність урядів (4 РМ за 2022–2024 рр.), Шотландія	Міжпартійний консенсус з ключових питань безпеки
Репутаційний	Скорочення допомоги на розвиток; суперечки щодо Закону про Руанду	Відновлення 0,7% ВВП на розвиток; реформа міграційної системи

Джерело: складено автором.

Внутрішньополітична нестабільність стала одним із найбільш серйозних бар'єрів для реалізації концепції «Global Britain». Упродовж 2022–2024 років Велика Британія змінила чотирьох прем'єр-міністрів: Бориса Джонсона, який був змушений залишити посаду через серію політичних та етичних скандалів; Ліз Трасс, уряд якої протримався лише 45 днів через фінансову кризу, викликану

так званим «міні-бюджетом»; Ріші Сунака; а з 2024 року – Кіра Стармера після перемоги Лейбористської партії на парламентських виборах. Така швидка зміна політичного керівництва негативно впливає на довгострокове стратегічне планування та створює враження нестабільності британської політики серед міжнародних партнерів. Часті зміни уряду ускладнюють реалізацію великих зовнішньополітичних і оборонних програм, оскільки кожен новий прем'єр-міністр пропонує власні акценти та коригування зовнішньополітичного курсу.

Крім політичної нестабільності, серйозною проблемою для «Global Britain» залишається ризик так званого «розтягнення» (overstretch), коли міжнародні амбіції держави перевищують її реальні економічні, військові та адміністративні можливості. Це питання не є новим для британської політики, адже ще в період існування Британської імперії надмірне розширення сфер впливу призводило до значного навантаження на державні ресурси. Сучасні британські аналітичні центри, зокрема Chatham House та Henry Jackson Society, наголошують, що прагнення Лондона одночасно активно діяти в Європі, Індотихоокеанському регіоні, на Близькому Сході та в Африці може створити ситуацію, за якої держава не матиме достатніх ресурсів для ефективної присутності в жодному з напрямів. Саме тому дедалі більше британських експертів виступають за чітку пріоритизацію зовнішньополітичних напрямів та концентрацію насамперед на євроатлантичній безпеці й Індотихоокеанському регіоні як ключових стратегічних просторах сучасного суперництва.

Додатковим обмеженням реалізації концепції залишаються внутрішні територіально-політичні суперечності у самому Сполученому Королівстві. Питання Північної Ірландії та Шотландії продовжують створювати серйозні виклики для британської єдності та стабільності. Проблема ірландського кордону, яка різко загострилася після Brexit, частково була врегульована Віндзорськими рамковими угодами (Windsor Framework, 2023), однак повністю суперечності між Лондоном, Брюсселем та північноірландськими політичними силами усунути не вдалося. Складність полягає у необхідності одночасно підтримувати відкритий кордон між Ірландією та Північною Ірландією і при

цьому забезпечувати контроль за економічними та митними процесами після виходу Великої Британії з ЄС.

Не менш важливим фактором залишається шотландське питання. Більшість населення Шотландії на референдумі 2016 року підтримала збереження членства Великої Британії в Європейському Союзі, тому Brexit суттєво посилив сепаратистські настрої в регіоні. Шотландська національна партія продовжує просувати ідею нового референдуму про незалежність, аргументуючи це можливістю повернення Шотландії до складу ЄС як окремої держави. У разі подальшого посилення внутрішніх протиріч питання територіальної цілісності Сполученого Королівства може стати одним із головних факторів, що обмежуватиме реалізацію глобальних амбіцій Лондона [1, с. 64–70].

Ще одним викликом для «Global Britain» є поступове послаблення окремих компонентів британської «м'якої сили». Традиційно Велика Британія мала потужний міжнародний вплив через систему освіти, діяльність BBC World Service, Британської Ради, культурну дипломатію та глобальне поширення англійської мови. Проте останніми роками скорочення фінансування міжнародних інформаційних і культурних проєктів негативно вплинуло на здатність держави підтримувати свій репутаційний капітал. Додаткової шкоди міжнародному іміджу країни завдала суперечка навколо Закону про Руанду, який передбачав депортацію шукачів притулку до Руанди. Багато міжнародних правозахисних організацій та політиків розкритикували цю ініціативу як таку, що суперечить гуманітарним стандартам та принципам захисту прав людини. У результаті Велика Британія, попри збереження високих позицій у рейтингу «Global Soft Power Index», поступово стикається з посиленням конкуренції з боку інших держав у сфері культурного та інформаційного впливу.

Важливою стратегічною дилемою залишається також необхідність балансування між європейським та азійським напрямками британської зовнішньої політики. Участь у безпековому альянсі AUKUS, розгортання британських авіаносних груп у Тихому океані та активізація співпраці з державами Індो-

Тихоокеанського регіону потребують значних фінансових і військових ресурсів. Водночас тривала російська агресія проти України та зростання загроз у Східній Європі вимагають посилення британської присутності в євроатлантичному просторі, особливо у межах НАТО. Таким чином, Лондон змушений постійно шукати баланс між двома стратегічно важливими напрямками, що нерідко викликає дискусії серед британських політиків, військових та аналітиків [1, с. 64–70].

Незважаючи на численні труднощі, концепція «Global Britain» продовжує залишатися ключовим орієнтиром британської зовнішньої та безпекової політики. Водночас у сучасних умовах дедалі більше переваги надається її прагматичній моделі, яка передбачає меншу кількість глобальних амбіцій, але більшу концентрацію на конкретних стратегічних пріоритетах. Уряд Кіра Стармера, який прийшов до влади у 2024 році, уже оголосив про проведення масштабного «Стратегічного оборонного огляду» (Strategic Defence Review, SDR 2024), результати якого мають визначити подальші напрями розвитку британської оборонної політики, систему пріоритетів у сфері міжнародної безпеки та майбутню роль Великої Британії у світовій політиці.

Поряд із військово-оборонними інструментами, концепція «Global Britain» передбачає активне використання засобів «м'якої сили», що є не менш важливою складовою зовнішньополітичної стратегії Сполученого Королівства. Ключовим нормативним документом, що інституалізував концепцію та визначив роль «м'якої сили» у новій британській стратегії, є Integrated Review 2021 та його оновлення 2023 року [27]. Ці документи чітко вказують, що поряд із нарощуванням оборонного потенціалу Велика Британія прагне підтримувати свій міжнародний вплив через культурну дипломатію, розвиток освітніх програм та просування демократичних цінностей.

Центральне місце серед інститутів «м'якої сили» Великої Британії займає Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку (FCDO). Відповідно до оновлення Integrated Review Refresh 2023 [32], FCDO реалізує комплексну дипломатичну стратегію, що включає участь у формуванні нових

торговельних угод, розвиток гуманітарних ініціатив та активну присутність Великої Британії у ключових міжнародних організаціях. Відомство координує діяльність британських посольств і консульств у понад 170 країнах, що дозволяє зберігати глобальне дипломатичне охоплення, порівняти яке може лише обмежена кількість держав.

Серед практичних механізмів реалізації безпекового виміру «Global Britain» особливого значення набуває альянс AUKUS. Саме у його рамках Велика Британія забезпечує постачання ядерних технологій суднобудування для Австралії, а окремі британські підприємства вже залучені до реалізації цієї програми [17]. Це не лише зміцнює оборонний потенціал Австралії, а й відкриває для британського ВПК нові ринки збуту та можливості для технологічного розвитку. Водночас участь британських компаній у будівництві австралійських підводних човнів у рамках AUKUS [41] стала важливим прецедентом залучення приватного сектору до реалізації зовнішньополітичних пріоритетів держави.

Британська підтримка України у сфері «м'якої» та гібридної безпеки доповнює пряму військову допомогу. Зобов'язання Великої Британії «стояти з Україною стільки, скільки буде потрібно» [43] реалізується через широкий спектр інструментів: від фінансування програм відновлення до підтримки демократичних інститутів і реформування сектору безпеки. Підтвердженням довгострокового характеру цих зобов'язань стала двостороння безпекова угода 2024 року, що поставила британсько-українське партнерство на міцну нормативну основу [44].

Важливим інструментом «м'якої сили» Великої Британії залишається Об'єднані експедиційні сили (JEF). Цей формат демонструє спроможність Лондона організовувати регіональне безпекове співробітництво поза рамками НАТО та ЄС [50]. JEF є прикладом того, як Велика Британія використовує власну «провідну» роль для формування нових багатосторонніх структур безпеки, що посилюють її регіональний вплив без необхідності масштабного нарощування власних збройних сил.

Глобальна присутність концепції «Global Britain» також реалізується через активну участь Великої Британії у провідних міжнародних форумах, багатосторонніх ініціативах та аналітичних майданчиках, що формують сучасний порядок денний міжнародних відносин. Зокрема, Chatham House аналізує пріоритети британської зовнішньої політики [40], серед яких особливе місце посідають питання міжнародної безпеки, кліматичних змін, енергетичної стабільності, цифрового регулювання та глобального економічного управління. Ці аналітичні напрацювання суттєво впливають на формування офіційного зовнішньополітичного порядку денного, оскільки британський уряд активно використовує експертні рекомендації при визначенні стратегічних напрямів міжнародної діяльності держави. Водночас концептуальне переосмислення самої дипломатії через призму культурних, інформаційних та комунікаційних інструментів, описане у праці про публічну дипломатію та «м'яку силу» Сполученого Королівства [20], залишається актуальним для розуміння сучасної британської стратегії в умовах посилення глобальної конкуренції за політичний та інформаційний вплив.

Публічна дипломатія залишається одним із ключових інструментів зовнішньої політики Лондона. За даними аналітичного центру Henry Jackson Society, більшість британських громадян підтримують активну глобальну роль Великої Британії [19], що свідчить про широкий суспільний консенсус навколо основних засад «Global Britain». Така підтримка має важливе значення для забезпечення стабільності зовнішньополітичного курсу незалежно від зміни урядів чи політичних партій при владі. Крім того, суспільне схвалення міжнародної активності дозволяє британському керівництву зберігати високий рівень участі у глобальних безпекових та економічних процесах, підтримувати оборонні ініціативи та зміцнювати міжнародні партнерства.

Концепція «Global Britain» як дипломатична доктрина набула значного наукового осмислення. Дослідники зазначають, що британська дипломатія після Brexit прагне одночасно зберегти, забезпечити та набути нового статусу на міжнародній арені [39]. Цей підхід поєднує збереження традиційних переваг

держави, серед яких членство в Раді Безпеки ООН, ядерний статус та розгалужена дипломатична мережа, із активним пошуком нових сфер міжнародного впливу. Особливий акцент робиться на розвитку партнерств у Індो-Тихоокеанському регіоні, участі у технологічних та безпекових альянсах, а також на посиленні ролі Великої Британії у вирішенні глобальних проблем, пов'язаних із кібербезпекою, зміною клімату та міжнародною торгівлею.

Культурна дипломатія залишається важливим виміром «Global Britain». British Council, що діє у понад 100 країнах, просуває англійську мову та британські освітні стандарти [31]. Організація підтримує тисячі освітніх і культурних обмінів щороку, формуючи довготривалі зв'язки між британськими та закордонними суспільствами. Через освітні програми, мовні курси, наукові партнерства та культурні проєкти Велика Британія створює позитивний міжнародний імідж і зміцнює власний гуманітарний вплив. Завдяки таким програмам держава формує широкі мережі особистих і професійних контактів, які стають ресурсом м'якого впливу на десятиліття вперед та сприяють підтриманню довіри до британських інституцій у світі.

Не менш важливу роль відіграє BBC World Service, фінансування якого залишається предметом постійних дискусій через суперечність між скороченням бюджетів та глобальними амбіціями Лондона [18]. Попри фінансові труднощі, BBC World Service продовжує залишатися одним із найбільш впливових міжнародних мовників, забезпечуючи поширення британського бачення міжнародних подій та підтримуючи інформаційну присутність Великої Британії у різних регіонах світу. Особливої актуальності його діяльність набула в умовах інформаційного протистояння та поширення дезінформації, коли незалежні міжнародні медіа стали важливим елементом глобальної політичної комунікації.

Важливим виміром глобального охоплення «Global Britain» є Британська Співдружність націй. Ця організація, що об'єднує 56 держав на чотирьох континентах [16], надає Великій Британії унікальну платформу для підтримки дипломатичних, економічних та культурних зв'язків із широким колом країн. Commonwealth Charter [38] закріплює спільні цінності демократії, верховенства

права, захисту прав людини та міжнародного співробітництва, що перегукуються з ціннісними основами «Global Britain». За оцінками 2024 року, торгівля між країнами Співдружності досягла рекордних показників [35], що підтверджує економічний потенціал цього формату для Лондона в постбрекзівський період. Крім економічного виміру, Співдружність залишається важливим політичним та гуманітарним механізмом підтримки британського міжнародного впливу, оскільки забезпечує сталі канали дипломатичної взаємодії з державами Африки, Азії, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону.

Рейтинг Global Soft Power Index 2024 засвідчує, що Велика Британія посідає друге місце у світі за показниками «м'якої сили» [28]. Це підтверджує, що попри структурні зміни після Brexit британський міжнародний вплив зберігається на високому рівні. Високі позиції держави забезпечуються поєднанням кількох факторів: глобального авторитету британських університетів, міжнародного впливу англійської мови, розвиненої культурної дипломатії, потужного медійного сектору та стабільної дипломатичної присутності у світі. Значну роль також відіграє репутація Лондона як одного з провідних фінансових центрів світу та активна участь держави у міжнародних безпекових і гуманітарних ініціативах. Водночас дослідники застерігають, що скорочення фінансування ключових інструментів «м'якої сили», зокрема міжнародного мовлення, освітніх програм та культурних проєктів, може призвести до поступової ерозії цих позицій у довгостроковій перспективі. Це створює ризик зниження здатності Великої Британії підтримувати глобальний вплив переважно ненасильницькими та ціннісними механізмами.

Мультилатеральний вимір «Global Britain» реалізується насамперед через участь у G7. Головування Великої Британії у G7 у 2021 році [26] дозволило Лондону вивести на перший план кілька важливих ініціатив, зокрема щодо боротьби зі зміною клімату, відновлення після пандемії COVID-19 та підтримки відкритих демократичних суспільств. Окремий акцент робився на зміцненні глобальної системи охорони здоров'я, розвитку міжнародної торгівлі та посиленні співпраці у сфері цифрових технологій і кібербезпеки. Ці ініціативи

відповідають загальній логіці «Global Britain» як держави, що прагне формувати, а не лише виконувати міжнародний порядок денний. Через активну діяльність у межах G7 Лондон демонструє намір залишатися одним із ключових центрів прийняття рішень у системі глобального управління навіть після виходу з Європейський Союз.

Важливим інституційним ресурсом британської дипломатії є її реформована закордонна служба. Foreign, Commonwealth and Development Office пройшло через кілька реорганізацій, включаючи знакове злиття з Департаментом міжнародного розвитку у 2020 році, що відображено в офіційній історії відомства [30]. Ця реформа була спрямована на більш тісне узгодження дипломатичних, економічних та гуманітарних інструментів зовнішньої політики. Об'єднання дипломатичної та розвиткової складових дозволило британському уряду централізувати ухвалення зовнішньополітичних рішень і забезпечити більшу узгодженість міжнародної діяльності держави. Такий підхід став принциповим елементом «Global Britain» як комплексної стратегії, у межах якої дипломатія, міжнародна допомога, безпекова політика та економічне співробітництво розглядаються як взаємопов'язані складові єдиного механізму глобального впливу.

Окремим виміром «Global Britain», що виходить за рамки традиційної безпекової логіки, є кліматична дипломатія. Організація Об'єднаних Націй визначає зміну клімату одним із головних глобальних викликів сучасності [22], і Велика Британія активно позиціонує себе як лідера у формуванні міжнародної відповіді на цей виклик. Організація та проведення COP26 у Глазго у 2021 році стала одним із найвиразніших символів глобальних амбіцій Лондона. У межах конференції британська дипломатія просуvala питання скорочення викидів парникових газів, розвитку «зеленої» енергетики, міжнародного кліматичного фінансування та підтримки країн, найбільш вразливих до наслідків кліматичних змін. Через кліматичний порядок денний Велика Британія демонструє здатність мобілізувати коаліції держав навколо спільних цілей – важлива ознака «Global Britain» як держави-організатора, а не лише учасника міжнародних процесів.

У сфері підтримки розвитку Велика Британія зберігає одну з найпотужніших двосторонніх програм міжнародної допомоги, попри суперечливе рішення 2021 року про тимчасове скорочення обсягу фінансування. Партнерство з Україна у сфері розвитку [47] є прикладом поєднання гуманітарних та стратегічних мотивів: підтримуючи реконструкцію України, Лондон водночас зміцнює власний міжнародний авторитет та розширює можливості для британських компаній у сферах інфраструктури, енергетики, консалтингу та фінансових послуг. Крім економічного виміру, підтримка України стала важливим елементом британської безпекової та ціннісної політики, оскільки дозволяє Великій Британії демонструвати прихильність принципам міжнародного права, захисту суверенітету держав та підтримки демократичних партнерів у Європі.

Аналітичний огляд реалізації Integrated Review Refresh 2023 через рік після його публікації [34] засвідчив, що Велика Британія загалом зберегла стратегічний курс, однак низку пріоритетів довелося переглянути під тиском бюджетних обмежень та погіршення міжнародного безпекового середовища. Документ був розроблений як оновлення попередньої Integrated Review 2021 року та мав адаптувати британську стратегію до нових геополітичних реалій, насамперед після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, посилення глобального суперництва між провідними державами та загострення ризиків у кіберпросторі й енергетичній сфері. У переглянутій стратегії значно більше уваги приділяється питанням стримування, економічної безпеки, захисту критичної інфраструктури та зміцнення союзницьких механізмів.

Дослідники British Foreign Policy Group зазначають, що ключовим викликом залишається розрив між амбіційними цілями документа та наявними фінансовими ресурсами для їх реалізації – системна проблема, яка потребує структурних, а не лише тактичних рішень. Британська зовнішня політика дедалі більше стикається з необхідністю балансувати між глобальними амбіціями та внутрішніми економічними труднощами, включаючи інфляційний тиск, бюджетний дефіцит і потребу модернізації власної інфраструктури. Внаслідок

цього уряд змушений визначати пріоритетність окремих напрямів міжнародної діяльності та переглядати масштаби участі в деяких програмах. Особливо гостро питання ресурсів постає у сфері оборони, де модернізація ядерного потенціалу, розвиток військово-морських спроможностей і підтримка союзників вимагають значних фінансових витрат.

Оборонна дипломатія є особливим інструментом, що поєднує «жорстку» та «м'яку» силу. Доповідь Комітет з питань оборони Палати громад Великої Британії [25] розкриває, як військова присутність і оборонне співробітництво стають засобами побудови партнерств та проєкції впливу. Навчальні місії, спільні військові навчання, передача озброєнь, підготовка офіцерського складу та консультативна підтримка формують довготривалі зв'язки між арміями, які мають безпосереднє зовнішньополітичне значення. Через такі механізми Велика Британія зміцнює власні позиції у стратегічно важливих регіонах, підтримує партнерські держави та водночас демонструє готовність брати активну участь у забезпеченні міжнародної безпеки.

Особливе значення оборонна дипломатія набула після початку російсько-української війни, коли Велика Британія стала одним із ключових партнерів України у сфері військової допомоги та підготовки кадрів. Програми навчання українських військовослужбовців, передача сучасних систем озброєння та координація дій із союзниками по НАТО стали важливими елементами британської стратегії підтримки європейської безпеки. Такі дії не лише посилюють міжнародний авторитет Лондона, а й підтверджують прагнення Великої Британії залишатися одним із провідних військово-політичних центрів Заходу. Водночас активна оборонна дипломатія дозволяє державі поглиблювати співпрацю з країнами поза межами Європи, включаючи держави Індо-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу.

Системний аналіз концепції «Global Britain» у Індо-Тихоокеанському вимірі представлений у праці Бен Сілі та Джеймс Роджерс [36]. Дослідники стверджують, що для реалізації «бачення XXI століття» Велика Британія має свідомо відійти від виключно регіонального мислення та повернутися до

глобальної стратегії, яка поєднує оборонну присутність, торговельну активність, дипломатичні зв'язки та культурний вплив у стратегічно важливих регіонах світу. Індो-Тихоокеанський регіон у цьому контексті розглядається як один із головних центрів майбутнього економічного та політичного розвитку, де відбувається концентрація глобальної торгівлі, технологічних інновацій і військово-політичного суперництва.

Велика Британія прагне посилити свою присутність у регіоні через участь у безпекових альянсах, торговельних угодах та військово-морських місіях. Важливими кроками стали активізація співпраці з Австралією, Японією та Індією, а також участь у безпекових форматах на кшталт AUKUS. Британське керівництво розглядає Індо-Тихоокеанський напрям як можливість компенсувати часткову втрату політичного впливу в межах Європейського Союзу після Brexit та закріпити статус держави з глобальним стратегічним баченням. Однак практична реалізація цієї стратегії виявляється складнішою через обмеженість ресурсів, географічну віддаленість регіону та необхідність одночасно підтримувати високий рівень залученості до європейської безпеки.

Відносини Великої Британії з Китаєм залишаються однією з найскладніших стратегічних дилем «Global Britain». Бібліотека Палати лордів детально аналізує еволюцію британсько-китайських відносин [45]: від «золотої доби» інвестиційного партнерства першої половини 2010-х рр. до поступового охолодження, зумовленого суперечностями у сферах безпеки, технологій, прав людини та стратегічної конкуренції. Особливе занепокоєння британської сторони викликають питання кібербезпеки, технологічної залежності, діяльності китайських технологічних компаній та ситуації навколо Гонконгу і Тайваню. Водночас Китай залишається одним із найбільших торговельних партнерів Великої Британії, що створює складну взаємозалежність між економічними інтересами та безпековими ризиками.

Пошук «прагматичної рівноваги» між конкуренцією у сфері безпеки та співпрацею в економічній сфері залишається відкритим питанням британської стратегії щодо Китаю. Лондон намагається одночасно обмежувати потенційні

ризиків для національної безпеки та зберігати доступ до китайського ринку, інвестицій і виробничих ланцюгів. Така подвійність підходу відображає ширшу проблему «Global Britain»: необхідність поєднання глобальних амбіцій із реаліями сучасної міжнародної політики, де економічна взаємозалежність дедалі частіше супроводжується геополітичною конкуренцією.

Таким чином, концепція «Global Britain» демонструє прагнення Великої Британії зберегти статус одного з провідних глобальних центрів впливу в умовах постбрекзівської трансформації міжнародної системи. Реалізація цієї стратегії охоплює широкий спектр інструментів – від оборонної дипломатії та багатостороннього співробітництва до культурного впливу, кліматичного лідерства та економічних партнерств. Водночас ефективність «Global Britain» значною мірою залежить від здатності британського уряду узгодити масштаб зовнішньополітичних амбіцій із наявними фінансовими ресурсами, внутрішньополітичними можливостями та зростаючою нестабільністю міжнародного середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене комплексне дослідження концепції «Global Britain» та трансформації оборонної стратегії Сполученого Королівства у XXI столітті дозволяє сформулювати такі висновки.

По-перше, витоками та ідеологічним підґрунтя концепції «Global Britain» є водночас реакцією на Brexit і продовженням глибоко вкоріненої британської великодержавної традиції. Лондон послідовно використовує як атлантичний вектор – «особливі відносини» зі США [10, с. 42–51], – так і глобальні інститути, що є спадком Британської імперії: Співдружність, ООН, Five Eyes. Концепція органічно вписується у логіку атлантизму [2, с. 6–17], що завжди складав конкуренцію євроінтеграційному вектору в британській зовнішньополітичній думці. Після Brexit атлантизм беззаперечно переміг у цій конкуренції.

По-друге, нормативно-правова база Integrated Review 2021 та Integrated Review Refresh 2023 є найбільш масштабними стратегічними документами Великої Британії з кінця Холодної війни. Їх порівняльний аналіз демонструє: якщо перший документ формував загальну архітектуру стратегії, другий адаптував її до нових загроз. Позиція Великої Британії в НАТО [6, с. 302–313] суттєво зміцнилася після повномасштабного вторгнення Росії в Україну – Лондон перетворився на одного з ключових організаторів підтримки Києва та нарощування присутності на Східному фланзі Альянсу.

Великій Британії вдалося зберегти ключові компоненти стратегічного стримування – ядерний потенціал Trident та авіаносний флот – при одночасному розвитку принципово нових сфер: кіберпростір, штучний інтелект, автономні системи. Хоча деякі аналітики критикують скорочення чисельності сухопутних сил [7, с. 17–20], якісне технологічне оновлення виглядає переконливим аргументом на користь обраного курсу. Модернізація збройних сил відповідає

загальній логіці переходу від «платформо-центричних» до «мережево-центричних» збройних сил.

Велика Британія успішно реалізує «мережевий» підхід, формуючи взаємодоповнюючі структури безпеки на різних рівнях. НАТО залишається хребтом колективної оборони, AUKUS забезпечує присутність в Індо-Тихоокеанському регіоні, JEF зміцнює безпеку Балтійсько-Скандинавського регіону, а GCAP відкриває нові перспективи технологічного партнерства з Японією та Італією. Ця система дозволяє розподіляти навантаження між союзниками та зберігати глобальне охоплення попри обмежені власні ресурси. Водночас виклики у відносинах із Китаєм [45] вимагають пошуку складного балансу між конкуренцією у сфері безпеки та збереженням економічних зв'язків.

Велика Британія стала одним із ключових союзників Києва, послідовно підвищуючи рівень підтримки: від NLAW до Storm Shadow, від навчальних програм до двосторонньої безпекової угоди. Підтримка України відповідає логіці «Global Britain» у кількох вимірах: вона зміцнює лідерські позиції Лондона в Євроатлантиці, демонструє рішучість як гарантії надійності британської безпекової політики та формує позитивний імідж держави у глобальному інформаційному просторі [28]. Британська оборонна дипломатія [25] у контексті підтримки України є яскравим прикладом поєднання «жорсткої» та «м'якої» сили.

Концепція «Global Britain» стикається із серйозними структурними обмеженнями, насамперед фінансово-ресурсними. Наслідки Brexit для британської економіки [13, с. 170–175] звузили фіскальний простір та ускладнили підтримання паралельних зобов'язань у різних регіонах. Внутрішньополітична нестабільність, ризик «overstretch», суперечності навколо Шотландії та Північної Ірландії – все це є реальними обмежувачами глобальних амбіцій Лондона. Прагматична версія «Global Britain» – більш сконцентована та менш схильна до надмірного розширення – виглядає більш стійкою моделлю.

Велика Британія зберігає потужний потенціал «м'якої сили», посідаючи друге місце у глобальному рейтингу [28]. Британська Рада [31], BBC World

Service [18], Chevening та інші програми формують довготривалі мережі культурного та освітнього впливу. Однак тенденція до скорочення фінансування цих інструментів становить загрозу для репутаційного капіталу, накопиченого десятиліттями. Кліматична дипломатія та участь у G7 [26] доповнюють цей арсенал, перетворюючи Лондон на активного формотворця міжнародного порядку денного, а не лише виконавця.

Отже, концепція «Global Britain» є реалістичною, хоча й амбітною спробою переосмислення ролі Сполученого Королівства у постбрекзівському світі. Вона спирається на реальні переваги: унікальне місце у системі міжнародних інституцій, ядерний статус, розвинену розвідувальну мережу, глобальну культурну присутність та здатність формувати нові безпекові альянси. Водночас сталість «Global Britain» залежатиме від здатності Лондона вирішити внутрішні суперечності, забезпечити достатнє фінансування оборони та дипломатії, а також знайти збалансований підхід у відносинах із Китаєм, ЄС та іншими ключовими партнерами. Стратегічний оборонний огляд 2024 року, що реалізується урядом Кіра Стармера, є черговим етапом адаптації концепції до реалій сучасного багатопольярного світу. Майбутнє «Global Britain» залежить не від риторики, а від здатності держави мобілізувати конкретні ресурси для реалізації своїх стратегічних пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилишин М. Політичні та шлюбні аспекти зв'язків Київської Русі з Англійським Королівством у XI столітті. Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2014. Вип. 17–18. С. 64–70.
2. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом. Європейські історичні студії. 2015. № 1. С. 6–17.
3. Кириченко І. В. Еволюція ядерної стратегії Великої Британії в умовах постбіполярної системи міжнародних відносин. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2023. Вип. 155. С. 34–46.
4. Климчук І. Особливості реалізації «м'якої сили» у зовнішній політиці Великої Британії на сучасному етапі. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Вип. 48. С. 246–251.
5. Корнієнко В. О. Британська безпекова стратегія в Індो-Тихоокеанському регіоні: виклики та перспективи. Зовнішні справи. 2024. № 3. С. 22–30.
6. Крушинський В. Ю. Британська позиція щодо військового співробітництва в Європейському Союзі в 90-ті роки. Наукові записки Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. 2003. Вип. 23. С. 302–313.
7. Крушинський В. Ю. Фактори формування «особливої» позиції Великої Британії стосовно європейських інтеграційних процесів. КНУ ім. Т. Шевченка. Вісник. Міжнародні відносини. 2003. Вип. 25. С. 17–20.
8. Кухарик В. В., Романюк Н. І. Економічна дипломатія Великої Британії. Науковий вісник Ужгородського університету. Вип. 50. 2024. С. 78–82.
9. Маньковський Є. В. Чинник Brexit у зовнішній політиці Великої Британії. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Вип. 2. 2024. С. 165–169.
10. Олійник О. В. Еволюція сутності американо-британських «особливих» відносин. Політологічні студії. 2010. № 1. С. 42–51.
11. Пик С. Brexit і концепція «Глобальної Британії». Вісник Львівського Університету. 2020. С. 71–88.

12. Шевченко А. В., Прихненко М. І. Майбутнє стратегії «Глобальна Британія» у зовнішній політиці Сполученого Королівства в період постбрекзиту. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2022. С. 97–100.
13. Щербаков В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Європейські перспективи. 2021. № 4. С. 170–175.
14. Яковенко Н. Українсько-британські дипломатичні відносини впродовж рашистської агресії. Україна дипломатична. Вип. XXIV. 2024. С. 165–175.
15. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. Київ, 2003. 227 с.
16. About Us – Commonwealth. URL: <https://thecommonwealth.org/about-us> (дата звернення: 15.05.2026).
17. AUKUS. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/> (дата звернення: 15.05.2026).
18. BBC World Service: Soft power and funding challenges. UK Parliament. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/bbc-world-service-soft-power-and-funding-challenges/> (дата звернення: 15.05.2026).
19. Behind Global Britain: Public Opinion on the UK's Role in the World. Henry Jackson Society. 2019. URL: <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2019/04/Behind-Global-Britain-Public-Opinion-on-the-UKs-Role-in-the-World.pdf> (дата звернення: 15.05.2026).
20. British Public Diplomacy and Soft Power. Chapter 1. Introduction: Diplomacy Re-imagined. Springer. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-43240-3> (дата звернення: 15.05.2026).
21. Chalmers M. Which Rules? The UK, the US and the Post-Brexit Global Order. RUSI Occasional Paper. London: RUSI, 2019. 52 p.
22. Climate Change – United Nations. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/climate-change> (дата звернення: 15.05.2026).
23. Daddow O. Global Britain: The Discursive Construction of Britain's Post-Brexit World Role. Global Affairs. 2019. Vol. 5. No. 1. P. 5–22.

24. Defence Command Paper 2023: Defence's Response to a More Contested and Volatile World. HM Government. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/defence-command-paper-2023-defence-in-a-competitive-age> (дата звернення: 15.05.2026).
25. Defence Diplomacy: A softer side of UK Defence. UK Parliament. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5803/cmselect/cmdfence/792/report.html> (дата звернення: 15.05.2026).
26. G7 UK 2021. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/topical-events/g7-uk-2021> (дата звернення: 15.05.2026).
27. Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. HM Government. 2021. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy> (дата звернення: 15.05.2026).
28. Global Soft Power Index 2024. Brand Finance. URL: <https://brandfinance.com/press-releases/brand-finances-global-soft-power-index-2024-usa-and-uk-ranked-top-nation-brands> (дата звернення: 15.05.2026).
29. Hill C. The Future of British Foreign Policy: Security and Diplomacy in a World After Brexit. Cambridge: Polity Press, 2019. 240 p.
30. History of the Foreign & Commonwealth Office. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/history/fco> (дата звернення: 15.05.2026).
31. How We Work – British Council. URL: <https://www.britishcouncil.org/about-us/how-we-work> (дата звернення: 15.05.2026).
32. Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world. HM Government. 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/integrated-review-refresh-2023-responding-to-a-more-contested-and-volatile-world> (дата звернення: 15.05.2026).

33. National Cyber Force: How Britain Conducts Responsible Cyber Operations. GCHQ/MOD. 2023. URL: <https://www.ncf.gov.uk> (дата звернення: 15.05.2026).
34. One Year On: How Has the Integrated Review Refresh Held Up? British Foreign Policy Group. URL: <https://bfpg.co.uk/2024/03/one-year-on-how-has-the-integrated-review-refresh-held-up/> (дата звернення: 15.05.2026).
35. Record Highs in Commonwealth Trade and Investment – Commonwealth Trade Review 2024. URL: <https://thecommonwealth.org/news/record-highs-commonwealth-trade-and-investment-2024-commonwealth-trade-review> (дата звернення: 15.05.2026).
36. Seely B., Rogers J. Global Britain: a twenty-first century vision. Henry Jackson Society, 2019. 48 p.
37. Simón L. Geopolitics in Europe: On Power, Purpose and the Limits of Liberal Order. London: Routledge, 2021. 194 p.
38. The Commonwealth Charter. URL: <https://thecommonwealth.org/charter> (дата звернення: 15.05.2026).
39. The diplomacy of «Global Britain»: settling, safeguarding and seeking status. Springer Nature. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-023-00489-x> (дата звернення: 15.05.2026).
40. Three Foreign Policy Priorities for the UK. Chatham House. 2024. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2024-05/2024-05-14-three-foreign-policy-priorities-uk-osullivan-maddox.pdf> (дата звернення: 15.05.2026).
41. UK Firm Appointed to Build Australian AUKUS Submarines. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-firm-appointed-to-build-australian-aukus-submarines> (дата звернення: 15.05.2026).
42. UK Strategic Defence Review 2025. HM Government. URL: <https://www.gov.uk/government/collections/strategic-defence-review> (дата звернення: 15.05.2026).

43. UK Support to Ukraine Factsheet. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-support-to-ukraine-factsheet/uk-support-to-ukraine-factsheet> (дата звернення: 15.05.2026).
44. UK to Stand with Ukraine for as Long as It Takes – PM to Tell NATO. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-stand-with-ukraine-for-as-long-as-it-takes-pm-to-tell-nato> (дата звернення: 15.05.2026).
45. UK-China relations. House of Lords Library. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/uk-china-relations/> (дата звернення: 15.05.2026).
46. UK-India Free Trade Agreement. UK Government. URL: <https://www.gov.uk/guidance/uk-india-free-trade-agreement-the-uks-strategic-approach> (дата звернення: 15.05.2026).
47. UK-Ukraine Development Partnership Summary. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-development-partnership-summary> (дата звернення: 15.05.2026).
48. UK–Ukraine 100-Year Partnership Agreement. GOV.UK. 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-100-year-partnership-agreement> (дата звернення: 15.05.2026).
49. Wallace W., Phillips C. Reassessing the Special Relationship. International Affairs. 2009. Vol. 85. No. 2. P. 263–284.
50. What is the Joint Expeditionary Force? House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-10074/> (дата звернення: 15.05.2026).